

SILVA FENNICA

Vol. 15 1981 N:o 3

Sisällys
Contents

OLLI MAKKONEN: Metsätöiden palkkauksen ja työolosuhteiden kehitys Suomessa ennen työehtosopimuskautta	237
<i>Summary: Development of the payments of wages and work conditions in forest work in Finland prior to the age of agreements on the terms of working</i>	254
H. SMOLANDER, P. K. RÄSÄNEN ja J. KOSTAMO: Maan tiiviyyden vaikutus männyntaimien haihduntaan ja pituuskasvuun istutuksen jälkeen	256
<i>Summary: Effect of soil compaction on transpiration and height increment of planted Scots pine seedlings</i>	266
HELJÄ-SISKO KATAINEN ja SEPPO KELLOMÄKI: Happaman veden vaikutus männyn taimiin	267
<i>Summary: Effect of foliar application of dilute sulphuric acid on Scots pine seedlings</i>	284
LEO HEIKURAINEN ja SAMULI JOENSUU: Metsäojituksen hydrologiset seurausvaikutukset	285
<i>Summary: The hydrological effects of forest drainage</i>	304
ILPPO GREIS and SEPPO KELLOMÄKI: Crown structure and stem growth of Norway spruce undergrowth under varying shading	306
<i>Seloste: Varjostuksen vaikutus alikasvuusien latvuksen rakenteeseen ja rangan kasvuun</i>	322
MARTTI SAARILAHTI: Koneiden uppoaminen suometsien korjuussa	323
<i>Summary: Sinkage of forest machines during harvesting operations on peatlands</i>	331
SIMO KAILA ja JUHANI PÄIVÄNEN: Metsämaanmuokkauksen suoritelmät ja konekalusto vuosina 1976–1979	332
<i>Summary: Forest soil cultivation areas and machinery in 1976–1979</i>	346
PAAVO J. OLLINMAA: Eräistä ojitetuilla soilla kasvaneen puun fysikaalisista ominaisuuksista	347
<i>Summary: On certain physical properties of wood grown on drained swamps</i>	358

Silva Fennica

A QUARTERLY JOURNAL FOR FOREST SCIENCE

PUBLISHER:

THE SOCIETY OF FORESTRY IN FINLAND

OFFICE:

Unioninkatu 40 B, SF-00170 Helsinki 17, Finland

EDITOR:

SEPPO KELLOMÄKI

EDITORIAL BOARD:

MATTI KÄRKKÄINEN (Chairman), TAUNO KALLIO (Vice chairman), EEVA KORPILAHTI, OLAVI LUUKKANEN, V. J. PALOSUO, AARNE REUNALA and EINO MÄLKÖNEN (Secretary).

Silva Fennica is published quarterly. It is sequel to the Series, vols. 1 (1926) - 120 (1966). Its annual subscription price is 80 Finnish marks. The Society of Forestry in Finland also publishes *Acta Forestalia Fennica*. This series appears at irregular intervals since the year 1913 (vol. 1).

Orders for back issues of the publications of the Society, and exchange inquiries can be addressed to the office. The subscriptions should be addressed to: Akateeminen Kirjakauppa, Keskuskatu 1, SF-00100 Helsinki 10, Finland.

Silva Fennica

NELJÄNNESVUOSITTAIN ILMESTYVÄ METSÄTIETEELLINEN AIKAKAUSKIRJA

JULKAISIJA:

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA

TOIMISTO:

Unioninkatu 40 B, 00170 Helsinki 17

VASTAAVA TOIMITTAJA:

SEPPO KELLOMÄKI

TOIMITUSKUNTA:

MATTI KÄRKKÄINEN (puheenjohtaja), TAUNO KALLIO (varapuheenjohtaja), EEVA KORPILAHTI, OLAVI LUUKKANEN, V. J. PALOSUO, AARNE REUNALA ja EINO MÄLKÖNEN (sihteeri).

Silva Fennica, joka vuosina 1926-66 ilmestyi sarjajulkaisuna (niteet 1-120), on vuoden 1967 alusta lähtien neljännesvuosittain ilmestynyt aikakauskirja. Suomen Metsätieteellinen Seura julkaisee myös *Acta Forestalia Fennica*-sarjaa vuodesta 1913 (nide 1) lähtien.

Tilauksia ja julkaisuja koskevat tiedustelut osoitetaan seuran toimistolle. *Silva Fennica*n tilaushinta on 50 mk kotimaassa, ulkomaille 80 mk.

METSÄTÖIDEN PALKKAUKSEN JA TYÖOLOSUHTEIDEN KEHITYS SUOMESSA ENNEN TYÖEHTOSOPIMUSKAUTTA

OLLI MAKONEN

SUMMARY:

DEVELOPMENT OF THE PAYMENT OF WAGES AND WORK CONDITIONS IN FOREST WORK IN FINLAND PRIOR TO THE AGE OF AGREEMENTS ON THE TERMS OF WORKING

Saapunut toimitukselle 1980-09-15

Vanhoilta ajoilta periytyvässä saduissa esitetään puunhakkaaja useimmiten kaikkein vähäpätöisimpänä ihmisolentona. Varsinaisen metsätalouden alkulähteillä Keski-Euroopassa syntyivät ensimmäiset metsätyöntekijöiden ammatilliset yhteenliittymät ja heidän asemansa alkoi vähitellen kohentua.

Pohjoismaissa metsätyöntekijät olivat hyvin vähän arvostettuja aina toisen maailmansodan jälkeisiin aikoihin asti. Ensimmäinen metsä- ja uittotyöväen ammattijärjestö perustettiin Suomessa v. 1946. Nykyisin metsä-, uitto- ja maataloustyöntekijät kuuluvat samaan ammattijärjestöön. Ensimmäinen varsinaisen työehtosopimus metsäalalla saatiin Suomessa aikaan v. 1962.

Metsätöiden palkkaus oli Suomessa sangen kauan pelkästään työntantajien käsissä. Kun metsätyöpalkat suurina lamavuosina 1929-32 painuivat alle toimeentulominimin, oli valtiovallan pakko puuttua asiaan. Siitä lähtien on valtion toimesta suoritettu eriasteista metsätöiden palkkatarkkailua. Ennen pitkää asetettiin eduskunnan toivomuksesta erityinen alan asiantuntijoista koostuva lautakunta, jonka tuli mm. vahvistaa vuosittain metsätöiden urakkapalkanormit. Tämän jälkeen jäivät metsätyöpalkkojen suhdannevaihtelut melko vähäisiksi.

Toinen maailmansota toi mukanaan palkkasäännöstelyn, joka jatkui Suomessa aina vuoteen 1956 saakka. Sen jälkeen metsäalan työmarkkinajärjestöt sopivat vuosittain keskenään palkkasopimuksesta ja pääsivät sitten v. 1962 yhteisymmärrykseen varsinaisesta työehtosopimuksesta.

Tässä tutkimuksessa käsitellään myös varhaisimpia tilastollisia tietoja metsätöiden palkkauksesta Suomessa sekä metsätöiden palkkaperusteiden vähittäistä kehitystä, johon ovat suuresti vaikuttaneet Suomessa suoritettujen, metsätöihin kohdistuneiden aikatutkimusten tulokset (varhaisimmat tutkimukset jo 1930-luvulla).

Tämän vuosisadan alussa metsätyöntekijät joutuivat itse huolehtimaan majoituksesta ja muonituksesta kaukaisissakin erämaissa. Olosuhteiden pakosta he tyytyivät hyvinkin vaatimattomiin ja terveyden vaarantaviin tilapäisiin yöpymis- ja asuinsuoihin (kuvat s. 249).

Tämä epäkohta tuli poliittisella areenalla ensimmäisen kerran esiin v. 1909 valtiopäivillä, kun valtiovarainvaliokunnan sosiaalidemokraattiset jäsenet esittivät, että työolosuhteet valtion teettämässä metsätöissä kaipaavat korjausta. Enemmistön vastahankaisen asennoitumisen vuoksi asia ei kuitenkaan edistynyt. Vuosien mittaan tehtiin eduskunnassa useita ehdotuksia metsätyöntekijöiden kurjien asunto-olojen korjaamiseksi, mutta ne kilpistyivät yleensä siihen, että asiaa koskevat tiedot katsottiin varsin hataroiksi ja yksityistapauksiin perustuviksi.

Monien vaiheiden jälkeen saatiin eduskunnan myötävaikutuksella v. 1921 riittävästi varoja metsätyöntekijäin työolosuhteita koskevaan tutkimukseen, joka annettiin sosiaaliministeriön tilasto-osaston suoritettavaksi. Tutkimus osoitti, että asunto-olot kaipasivat kipeimmin parannuksia. Pitkien

komitea- ja lausuntokierrosten jälkeen maan hallitus antoi eduskunnalle asiaa koskevan lakiesityksen v. 1927 ja ”laki metsä- ja uittotyöväen asumuksista” hyväksyttiin v. 1928.

Tämän lain pääperiaatteet olivat seuraavat: 1) Asunnon hankkiminen kuului työnantajalle, mikäli asuntoja ei ollut saatavissa kohtuullisen matkan päässä työmaasta, 2) Asunnon tuli tarjota riittävä suoja kylmää ja kosteutta vastaan, 3) Lain noudattamista valvoivat ammattientarkastusviranomaiset.

Asetuksella määrättiin mm. vähimmäisilmatilavuus henkilöä kohti, vuoteiden mitat ym. Metsätöissä sai samassa huoneessa olla korkeintaan 20, uittotöissä 30 henkilöä.

Laki uusittiin v. 1947, mutta suuria periaatteellisia muutoksia ei tehty.

Pitkälle tämän vuosisadan puolelle jatkui käytäntö, että metsäyöntekijät veivät kaukaisillekin työmaille tarvitsemansa muonan mukanaan kotikylästä tai hankkivat sen työmaata lähinnä olevien syrjäkyläien taloista tai kaupoista. Ruoan he valmistivat itse. Asumusten parantua metsäyöntekijät alkoivat ennen pitkää palkata naiskokkeja ja vähitellen alkoivat myös työnantajat hankkia ruokatarvikkeita metsäyömaille. Perunan ja juuresten käyttö yleistyi metsäyömaille 1930-luvulla. Keitetyt vihannekset ilmestyivät monipuolistamaan metsäyöntekijöiden ruokavaliota vasta II maailmansodan jälkeen kämppäemäntien tehostetun koulutuksen myötä.

JOHDANTO

Ihmiskunnan pitkissä alkuvaiheissa, keräily-, metsästys-, paimentolais- ja kaskiviljelykaudella ei liene vielä ollut erityisiä metsäyöntekijöitä, vaan kaikki miespuoliset yhteisön jäsenet tekivät tarvittaessa kaikkia eteen tulevia töitä. Erikoistumista alkoi vähitellen tapahtua vasta pysyvään maanviljelykseen siirtymisen jälkeen, minkä katsotaan alkaneen Lähi- ja Keski-idässä n. 10 000 vuotta sitten.

On ymmärrettävissä, että ne yhteisön jäsenet, jotka erikoistuiivat maanviljelykseen ja karjanhoitoon, siis suoranaisesti elintarvikkeita tuottaviin tehtäviin, olivat arvostetumpia kuin ne, jotka joutuivat lähtemään metsiin hankkimaan poltto- ja rakennuspuuta tai raivaamaan metsiä laiumiksi ja pelloiksi. Jo sangen varhaiset kirjalliset tiedot metsäyöntekijöistä – puunhakkaaja oli eri kielissä yleisimmin käytetty nimitys – osoittavat, ettei heille annettu mainittavaa yhteiskunnallista arvoa. Tätä osoittaa esim. 5. Mooseksen kirjan seuraava jae: ”Te seisotte tänä päivänä kaikki Herran, teidän Jumalanne edessä: teidän päämiehenne, sukukuntanne, vanhimpanne, kaikki Israelin miehet, teidän lapsenne ja vaimonne sekä muukalainen, joka on leirissäsi, jopa puunhakkaajasi ja vedenkantajasikin”.

Kirkkoisä Hieronymus, jonka latinankielinen Vanhan Testamentin käännös (roomalais-katolisen kirkon sittemmin virallisesti hyväksymä) valmistui v. 404 j.Kr., suhtautui ilmeisesti metsäyöntekijöihin vieläkin vähek-

syvämmiin, sillä hän käänsi kyseisen kohdan: ”lukuunottamatta puunhakkaajia ja vedenkantajia”, mikä alkutekstien mukaan on väärä tulkinta. Tällainen käännösvirhe voi tietysti olla sattuma, mutta se saattaa myös olla johtunut siitä, ettei Hieronymus henkilökohtaisesti katsonut puunhakkaajia ja vedenkantajia lainkaan kelpoiksi seisomaan Jumalan edessä.

Muistettava on tietenkin, että Raamatussa mainitut puunhakkaajat ja vedenkantajat olivat yleensä taistelussa vangiksi otettuja vihollisia, jotka joutuivat orjan asemaan, mutta se, että heidät pantiin tällaisiin töihin, osoittaa selvästi näiden töiden vähäistä arvostusta. Ihmetystä herättää sekin, että metsätyöt rinnastettiin niinkin yksinkertaiseen työhön kuin veden kantamiseen.

Vanhoilta ajoilta periytyvissä saduissa esitetään puunhakkaaja säännöllisesti kaikkein vähäpätöisimpänä ihmisolentona. Sitkeästi on metsätyön ja sen suorittajien aliarvioiti säilynyt oppineimpienkin ihmisten käsityksissä aina tälle vuosisadalle saakka. Esimerkkinä viime vuosisadalta voidaan mainita kansallisen suurmiehemme J. V. Snellmanin mielipide. Hän on sanonut näin: ”Siellä, missä on metsää, on kurjuuttakin. Hakkuu ja ajo elättää tuskin ketään päivääkään vuoden kuluessa; se on työtä, joka ei vaadi mitään henkistä ponnistusta, vaan tietämättömyys ja raakuus ovat sen seurauksia.” (PEKKALA 1914).

Tosiasia kuitenkin on, etteivät esim.

vanhan ajan oppineet, joiden metsäasioita koskeva tietämys on vielä nykyajan näkökulmastakin katsottuna hämmästyttävän monipuolinen, olisi pystyneet näistä asioista paljoakaan kirjoittamaan ilman metsäyöntekijöiltä saatuja tietoja. Oppineet eivät nimittäin tuolloin katsoneet arvolleen sopivaksi mennä itse metsään, ainoastaan lähimpään puistoon keskustelemaan kollegojensa kanssa tieteellisistä teorioista.

Metsäyöntekijät, nämä metsää koskevien tietojemme varhaisimmat oppimestarit ovat vasta tällä vuosisadalla, tosiasiasa vasta II maailmansodan jälkeen saaneet osakseen heille kuuluvan huomion. Vasta 20. vuosisadan puolivälissä j.Kr. on huomattu, että metsätöiden työtulokseen vaikuttaa ratkaisevasti henkinen ponnistelu, työn suunnittelu ja että metsätyö on ammattityötä, joka vaatii koulutusta niin kuin mikä muu ammattityö tahansa.

Entisenä metsäyöntutkijana ja metsätöiden palkkarusteiden selvittelijänä on monasti tullut mieleeni, että saattaisi olla aiheellista koota yhteen ne metsätyön palkkausta ja työolosuhteita koskevat tiedot, jotka ovat

peräisin ajalta ennen ensimmäistä metsäalan työehtosopimusta (1962) ja jotka siten ovat varsinkin hajallaan eri lähteissä ja vaikeasti tavoitettavissa. Saatuaani Metsämiesten Säätiöltä tarkoitusta varten anomani apurahan ryhdyin toteuttamaan ajatusta.

Ehdotukseni oli, että tutkimus olisi esitutkimuksen luonteinen, ts. että sen yhteydessä selvitettäisiin ja käytäisiin läpi saatavilla oleva aineisto ja laadittaisiin tutkimusselostus tiiviiseen muotoon. Sen perusteella voisi Metsämiesten Säätiön hallitus sitten pohtia, olisiko ehkä aiheellista laatia laajempi kirjallinen esitys. Tämän ehdotuksen Säätiön hallitus hyväksyi. Tutkimuksen valmistuttua oli kirjoittajan käsitys se, ettei laajempaa esitystä tarvita, koska jouduttaisiin helposti kertomusten ja muistelusten pariin, jos tällaista esitystä ryhdyttäisiin kokoamaan. Säätiön hallitus omaksui saman kannan. Olihan suomalaisessa kaunokirjallisuudessa runsaasti hyviä kuvauksia metsäyöntekijäin elämästä.

Alkuperäistä tutkimusselostusta on vähäisessä määrin täydennetty eräiden Säätiön hallituksen jäsenten toivomusten mukaisesti. Tutkimukseen liitetty kirjallisuusluettelo sisältää kaikki tärkeimmät tietolähteet. Niihin kaikkiin ei kuitenkaan ole suoranaisesti viitattu tekstin yhteydessä.

Kiitän Metsämiesten Säätiötä tuesta, joka teki mahdolliseksi kauan mielessäni kyteneen ajatuksen toteuttamisen.

SUOMALAINEN METSÄTYÖMIES HUOMATAAN

Ensimmäisen kerran metsäyöntekijät saavat meillä Suomessa osakseen huomiota painetussa sanassa – joitakin vähäisiä aikaisempia sanomalehtikirjoituksia lukuun ottamatta – Suomen Metsänhoitoyhdistyksen Julkaisujen XXII niteessä vuodelta 1905, johon sisältyy saman vuoden vuosikokouksen pöytäkirja (MAKKONEN 1977). Tämän kokouksen ennakolta ilmoitetuista keskustelukysymyksistä oli kolmas otsikoitu seuraavasti: Miten voisi Suomen Metsänhoitoyhdistys herättää harrastusta ja levittää tietoja metsänhoidosta metsätyömiesten keskuudessa?

Keskustelukysymyksen alusti metsänhoitaja K. B. Cajanus. Hän totesi mm., että metsätyömiestä on automaatti, joka suorittaa tehtävänsä käskystä, saamatta muuta kuin poikkeuksesta vilkaista työn motiiveihin. Hänen harrastuksensa ei niin ollen voi suurestikaan herätä ja ”kumminkin voisi hänenkin, joka on niin läheisessä tekemisessä metsän kanssa,

harrastus ja osanotto työhön metsäasiain hyväksi olla tarpeen ja tervetullut.”

Alustaja oli ainoa, jonka sanoissa kuvastui jonkinlainen sosiaalinen aspekti. Työn motivaation tajuamisesta puhuminen aikana, jolloin metsäyöntekijöiden sosiaaliturva oli vielä olematon ja heidän majoitus- ja ravitsemustilanteensa surkea, tuntuu kuitenkin hieman ennenaikaiselta.

Alustuksen johdosta käytetyissä puheenvuoroissa kuvastui lähinnä jonkinlainen sivistyneen yläluokan huoli metsäyöntekijöiden henkisestä tasosta, he kun nuotiötulien ympärillä ja maasaunoissaan käyttivät pitkät talvitset iltapuhteet kaikenlaisiin turhiin puheisiin ja rivoituksen kertomiseen. Jonkinlaisena saavutuksena kerrottiin, että erään Itä-Suomen hoitoalueen suurelle työmaalle oli työnjohdon toimesta hankittu siveysasiaa koskevia kirjasia, sanomalehtiä sekä ”Metsänystävä”-lehti. Ikäänkuin suurena ihmeenä

mainittiin tässä yhteydessä kämpän rakentaminen työnantajan toimesta ja keittoruokaa valmistavan emännän hankkiminen työmaalle. Ehtona tälle työmaalle pääsemiseen oli se, ettei työntekijä käyttänyt rivoja sanoja.

Sellainen näkökohta, että työmenetelmiä ja -välineitä metsätöissä voitaisiin parantaa ja että esim. työvälineiden asianmukaisella kunnostamisella voitaisiin kohottaa työtuloksia ja ansioita, ei vielä tuolloin tullut kenenkään mieleen.

Keskustelun päätteeksi laadittiin seuraavanlainen ponsi:

Metsäammattimiesten ja puutavarayhtiöiden asiana olkoon huolenpitäminen siitä, että metsätyömies saattaa pitkät ilta- puhteensa metsätöissä talvella käyttää sivistämiseen ja opikseen, ja tulee Suomen Metsänhoitoyhdistyksen ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin sellaisen, myöskin metsäammattia käsittävän kirjallisuuden hankkimiseksi, joka soveltuu vastamainittuun tarkoitukseen käytettäväksi ja kääntyköön tässä suhteessa puutavarayhtiöiden puoleen pyytäen heitä yhteistoimintaan kysymyksenalaisessa työssä.

METSÄTYÖNTEKIJÖIDEN AMMATIYHDISTYSTOIMINNAN KEHITYKSEN PÄÄPIIRTEET

Edellisessä luvussa mainittuja ensimmäisiä hankkeita metsäalan ammattijärjestön aikaansaamiseksi seurasi useita yrityksiä metsä- ja uittotyöväen ammattijärjestöjen perustamiseksi toisinaan erillisinä liittoina, joskus taas yhteistoiminnassa saha- tai maataloustyöväen kanssa. Järjestäytyneiden metsä- ja uittotyöntekijöiden lukumäärä pysyi kuitenkin kauan sangen vaatimattomana. Ennen toista maailmansotaa se lie- nee nipin napin noussut tuhanteen. Vuoden 1952 lopussa tiedetään silloiseen Maa- ja Sekatyöväen Liittoon kuuluneen n. 8 000 metsä- ja uittotyöntekijää (HEIKINHEIMO 1956).

Tietyissä kriisivaiheissa, esim. maailmansotien jälkeisinä vaikeina vuosina metsä- ja uittotyöntekijät ovat sankemminkin joukoin liittyneet yhteen. Niinpä esim. v. 1946 perustettuun, sittemmin SAK:sta erotettuun Suomen Metsä- ja Uittotyöväen Liittoon lie- nee

Suomen Metsänhoitoyhdistyksen vuosikousten aikaisempiin keskustelukyso- myksiin verrattuna metsätyöntekijöitä koskeva kysymys oli melko yllättävä. On syytä olettaa, että metsäviranomaisten tietoon olivat kantautuneet huhut hankkeista perustaa Lappiin ”Pohjolan Tukkiyöläisten Rengas” ja Etelä-Suomeen ”Kymin Lauttausyhdistyksen Tukki- miesten Liitto” (SAARI 1928, HEIKINHEIMO 1956), jotka lakon avulla pyrkisivät parantamaan metsä- ja uittotyöväen palkkoja. Tällaiset yhteenliittymät todella perustettiin vuosien 1905–06 vaihteessa.

Vauhdittajana tällaisiin toimepiteisiin oli aivan ilmeisesti vuoden 1905 suurlakon mukaan tuoma henkisen ilmapiirin vapautuminen ja erityisesti työväenluokan vahvistuminen, nimen omaan sosiaalidemokraattisen puolueen esiinmarssi valtiolliseen elämään.

Mikä oli sitten edellä mainittujen ensimmäisten metsäalan ammattijärjestöjen koh- talo? Pohjolan Tukkiyöläisten Rengas liittyi v. 1910 silloiseen Sahatyöväen Yhdistysten Liittoon. Toinen mainituista ammattijärjestö- yrittelmistä hajosi toimittuaan kaksi vuotta (SAARI 1928).

sen perustamisvaiheessa kuulunut lähes 20 000 jäsentä (HEIKINHEIMO 1956). Innostus kuitenkin lopahti nopeasti. Normaaleissa oloissa on metsä- ja uittotyöntekijöiden järjestäytymistä haitannut ennen kaik- kea vakinaisten työntekijöiden vähälukuisuus sekä alalla työskentelevien vähäinen keskitty- minen asutuskeskuksiin. Lisäksi talvikausina metsätöissä käyvät pienviljelijät muodostivat poliittisesti ja aatteellisesti sangen epäyhte- näisen ryhmän.

Suomen Metsä- ja Uittotyöväen Liitto ei siten ollut mikään vahva neuvottelukumppani 1940-luvun loppupuoliskolla, mutta joka tapauksessa se sai uittotöiden osalta aikaan työehtosopimuksen silloisen Suomen Puun- jalostusteollisuuden Työnantajaliiton kanssa. Tämä sopimus ei kuitenkaan koskenut palk- koja, koska ne olivat silloin ns. valtalain nojalla säännöstelltyjä. Vuodesta 1950 lähtien teki silloin perustettu Maa- ja Sekatyöväen

Liitto vastaavanlaisia sopimuksia vastapuo- lensa kanssa. V. 1954 mainitun ammatti- järjestön nimeksi tuli Suomen Maaseutu- työväen Liitto (Landsbygdens Arbetarför- bund i Finland).

Koska työaikalainsäädäntö ei erottelutöitä lukuunottamatta tuolloin antanut määräyksiä metsä- ja uittotöiden työajasta ja ylityö- korvauksista, sovittiin mainituissa sopimuk- sissa näistä kysymyksistä. Lisäksi sopimukset sisälsivät määräyksiä lakko-oikeudesta, työn- tekijäin erottamisesta sekä tapaturma- ja

METSÄTÖIDEN PALKKAUKSEN YLEINEN KEHITYS

Metsätöiden palkkaus oli meillä sangen kauan pelkästään työntantajan käsissä. Metsä- tuotteiden vientisuhdanteet vaikuttivat palk- koihin erittäin voimakkaasti. Esimerkkinä oman aikansa huippupalkoista voidaan mai- nita Lapin ns. villi talvi 1920–21. Ensimmäi- sen maailmansodan vuosina hakkuut olivat jääneet pakostakin hyvin vähiin vientivai- keuksien vuoksi. Hakkuu- ja ajomiehet olivat lähteneet etsimään parempia ansioita, raken- tamaan Muurmanin rataa tai kuljettamaan sotatarvikkeita Vienanmeren satamista Rova- niemelle, josta ne vietiin rautateitse Venäjälle. Tällaisista töistähän yleensä sota-aikana mak- setaan hyvin.

Kun sodan jälkeen sitten ryhdyttiin kaik- kialla jälleenrakentamaan, tuli sahayhtiöille kiire. Sitä lisäsi se, että aikaisemmat hakkuu- sopimukset, joiden toteuttaminen oli sodan takia lykkääntynyt, olivat määräaikaisia ja alkoivat mennä umpeen. Silloin huomattiin yllättäen, ettei Pohjolan vanhaa jätkäkaartia enää käytännöllisesti katsoen ollut olemassa.

Yhtiöiden metsäpäälliköt hätääntyivät. He halusivat varmistaa hakkuu- ja ajomiehet omille työmailleen ja tarjosivat parempia palkkoja kuin naapuriyhtiöt. Nämä vastasivat samalla tavalla ja niin metsätyövoimasta syn- tyi ankara kilpailu. Pääasia oli savottojen käyntiinsaaminen. Työansiot olivat ennen- kokemattoman suuria.

Huhu Lapin savottojen korkeista palkoista levisi nopeasti ja Lappiin virtasi eri puolilta maata runsaasti väkeä, osin kunnollisia työn- tekijöitä, osin ”etelänvariksia, jotka kulkivat patinakengät jalassa ja sahasivat tukkia vatsal-

sairaustapauksiin liittyvistä kysymyksistä.

Ns. valtalain kumouduttua 1956 ja mm. metsätyöpalkkojen säännöstelyn päätyttyä saatiin metsäalan työmarkkinajärjestöjen välillä seuraavana vuonna aikaan ensimmäi- nen palkkasopimus, joka alkuvaiheissa paljolti noudatteli aikaisempien, sosiaaliministeriön vahvistamien metsätyöpalkkataulukko- jen linjaa. V. 1962 oli Suomen Maaseutu- työväen Liiton ammattiyhdistyksellinen ominaispaino jo niin suuri, että saatiin aikaan ensimmäinen varsinainen työehtosopimus.

laan maaten”, kuten SUMU (1974) elävästi tilannetta kuvaa, ja lisäksi kaikenkarvaisia huijareita, joilla ei ollut aikomustakaan tart- tua sahaan ja kirveeseen.

Huolimatta huonosta työmaakurista, viinatrokarien ahkerasta toiminnasta ja monasti uhkapelin luonteisesta korttipelistä oli jätkillä kuitenkin kevättalvella Rovanie- men markkinoille lähdetäessä ennennäke- mättömän paksut lompakot. Sellaisia markki- noita ei Rovaniemellä ole nähty sitä ennen eikä sen jälkeen.

Yhtä tyhjiä kuin aikaisempinakin vuosina olivat joka tapauksessa jätkien lompakot, kun paluumatka savotoille alkoi.

Taloudellisen laman vaikutus metsätyö- palkkoihin tuntui taas selvimmin ns. pula- vuosina 1929–32 ja silloin se tuntui koko maassa. Metsätyöpalkat painuivat vaikeim- pina pulavuosina niin alhaisiksi, että kuntien oli pakko antaa – niin kuin siihen aikaan sanottiin – köyhäinhoidollista avustusta täysikuntoisten työssä käyvien hakkuu- ja ajo- miesten perheille eikä ainoastaan työttömille (KAHRA 1936). Muistettava on tietenkin, etteivät asiat olleet hyvin muittenkaan ammattikuntien kohdalla.

Kun kunnalliset viranomaiset esittivät jatkuvasti valituksia tästä asiasta, antoi kulku- laitosten ja yleisten töiden ministeriö talvella 1933 kolmen työttömyystarkastajan tehtäväk- si tutkia metsätyöpalkkoja niillä alueilla, joil- ta valituksia oli esitetty. Tämä oli alkusysäyk- senä metsätyöpalkkojen tarkkailutoimintaan, johon myöhemmin palkattiin puutavaran hankintaan perehtyneitä metsänhoitajia.

Mainitut työttömyystarkastajat saattoivat hyvinkin nopeasti todeta, että palkkataso todella oli erällä työmailla sellainen, ettei varsinkaan perheellinen metsätyömies voinut ansioillaan mitenkään tulla toimeen (KAHRA 1936). Korjauksia asiantilaan alettiin saada vähitellen, kun metsätyöpalkkojen tarkkailu sai vakiintuneemmat muodot.

Talvella 1934 otettiin edellä mainitun ministeriön palvelukseen kuusi metsänhoitajaa, jotka saivat kukin oman metsäpalkkatarkkailupiirinsä. Heidän toimintansa rajoitui kuitenkin vain epäkohtien toteamiseen ja niiden saattamiseen asianomaisten työmarkkinajärjestöjen tietoon, jotta nämä arvovallallaan koettaisivat saada korjauksia palkkoihin. V. 1934 lopulla päästiin jo sellaiseen tarkkailutoimintaan, etteivät tulokset jääneet vain paperille, vaan epäkohtiin koetettiin saada välittömästi korjauksia. Silloin asetettiin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alaiseksi erityinen tarkkailijakunta, jonka muodostivat ylitarkastaja (metsänhoitaja, sittemmin metsäneuvos Esko Hellén) ja seitsemän puutavaran hankintaan käytännössä perehtynyttä metsänhoitajaa. Maa jaettiin seitsemään tarkastusalueeseen.

Kysymys metsätyöntekijöiden palkoista joutui eräiden toivomusaloitteiden perusteella myös eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta hyväksyi hallitukselle lausuttavaksi toivomuksen, että metsä- ja uittotöiden palkkatarkkailua tehostettaisiin asettamalla asianomaisen ministeriön avuksi asiantuntijalautakunta. Tämän johdosta kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö asetti maaliskuussa 1935 väliaikaisen asiantuntijalautakunnan. Ensi töikseen tämä lautakunta tarkisti metsäpalkkatarkkailijoiden siihen asti käytämät päiväansionormit sekä esitti ehdotuksen urakkatöiden yksikköpalkkoiksi, joiden tuli olla tarkkailijoille ohjeena. Ministeriö hyväksyi lautakunnan ehdotuksen maaliskuun lopulla ja palkkataulukot painettiin nimellä "Metsä- ja uittotyöpalkat v. 1935-36". Ne olivat metsätöiden osalta lähinnä tavaralajitaulukoita, joissa vaihtelevien työvaikeustekijöiden vaikutusta ei paljonkaan otettu huomioon.

Maan hallituksen käsiteltä eduskunnan toivomuksen saman vuoden syksyllä sai kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö asian virallisesti eteenpäin vietäväksi ja asetti vakituiseen metsä- ja uittotyöpalkkojen asian-

tuntijalautakunnan, joka sai myöhemmin nimen "metsäpalkkalautakunta". Siihen kuului puheenjohtajan lisäksi kolme työnantajain ja kolme työntekijäin edustajaa sekä kaksi asiantuntijajäsentä. Metsäpalkkatarkkailuelimen nimeksi tuli v. 1938 kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön metsäpalkkaosasto, vaikkakin sen toiminta oli väliaikaisella kannalla rahoituksen tapahtuessa työttömyysvarojen turvin.

Huomattava vaikutus edellä mainittujen toimenpiteiden toteutumiseen oli silloisella kansanedustajalla (myöh. ministeri) Matti Lepistöllä, joka oli pulavuosina myös kotikuntansa Toholammin kunnanvaltuuston jäsen ja joutui siten läheltä seuraamaan mm. metsätyöpalkkojen kehitystä.

Siitä lähtien, kun edellä mainittu melkoisen ammatillisen pätevyyden omaava asiantuntijaelin taustatukenaan metsäpalkkatarkkailijoilta kentältä saadut tiedot alkoi vuosittain tehdä ehdotuksen seuraavan hankintakauden urakkapalkanormeiksi ja yksikköpalkkoiksi ja ministeriö ne vahvisti, jäivät metsätyöpalkkojen suhdannevaihtelut suhteellisen vähäisiksi. Järjestäytyneet työnantajat noudattivat yleensä melko hyvin vahvistettuja yksikköpalkkoja, vaikka mitään pakkoa siihen ei ollut. Etupäässä vain järjestäytymättömien pientyöntekijöiden työmailla esiintyi heilahteluja ja nimenomaan sellaisia, jotka aiheuttivat valituksia alipalkkauksesta.

V. 1942 tuli voimaan ns. valtalaki vuodeksi kerrallaan. Tähän lakiin liittyvällä asetuksella metsä- ja uittotyöpalkat säännöstelltiin. Metsä- ja uittotyöpalkkatarkkailu siirtyi kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöstä sosiaaliministeriöön. Metsäpalkkalautakunnalle jäi oikeus tehdä esityksiä metsä- ja uittotyöpalkkojen normeiksi, mutta lopullisesti niistä päätti valtioneuvosto. Palkkatarkkailuviranomaisille annettiin valtuudet käyttää tarvittaessa pakkokeinoja osapuolten saamiseksi noudattamaan säännösteltyjä palkkoja, mutta yleensä kuitenkin korjaukset saatiin aikaan neuvotteluteitse.

Kuten jo metsätyöväen ammattiyhdistystoiminnan kehityksestä puhuttaessa mainittiin, valtalakia ei enää jatkettu vuodelle 1956, joten metsä- ja uittotyöpalkkojen säännöstely loppui. Tällöin metsäalan työmarkkinajärjestöt aluksi sopivat säännöstelyn aikana viimeksi vahvistettujen palkkataulukkojen käyttämisestä toistaiseksi palkkauksen pohjana ja

solmivat sitten seuraavana vuonna palkkasopimuksen, joka edelleen noudatteli suurin piirtein samaa linjaa. Kokemuksen myötä palkkataulukkoihin tehtiin joitakin korjauksia, kunnes sitten v. 1962 saatiin aikaan ensimmäinen varsinainen metsäalan työehto-

sopimus. Hyvin tärkeänä osana siihen liittyi kummankin osapuolen piiriasiamiesverkosto. Sosiaaliministeriön metsäpalkkaosaston tehtäväksi jäi lähinnä järjestäytymättömien työntekijöiden metsätyömaiden palkkatarkkailu.

VARHAISIMMAT TILASTOLLISET TIEDOT METSÄTYÖPALKOISTA

Ensimmäisenä on tilastollisia tietoja hakkuu- ja ajomiesten ansioista julkaissut G. R. SNELLMAN sahateollisuutta koskevan tutkimuksensa yhteydessä v. 1914. Tutkimuksen otsakkeen mukaisesti oli kysymys yksinomaan sahatukkien hakkuusta ja ajosta. Tiedot koskevat vuosia 1910-11. Aineistoon sisältyy yli 50 000 hakkuumiestä ja yli 35 000 ajomiestä, mutta tilastotietoja ei kerätty henkilöittäin, vaan ainoastaan työmaittain. Aineistoa saatiin melko tasapuolisesti kaikista silloisista lääneistä. Tietoja antoi yhteensä 102 sahateollisuusyhtiötä.

Kaikkialla käytettiin hakkuussa ja ajossa urakkapalkkaa, mutta palkanmaksujärjestelyjen osalta esiintyi erilaisia menettelytapoja. Niitä luonnehdittiin seuraavasti.

1) Työnjohtaja palkkasi kunkin työntekijän erikseen ja maksoi kullekin erikseen sovitun yksikköpalkan, tavallisesti tukilta.

2) Muutamat työntekijät muodostivat työryhmän, joka sai rajatun alueen hakattavakseen. Palkka maksettiin työryhmälle, joka jakoi sen keskenään sopimallaan tavalla. Työryhmän koko vaihteli. Se saattoi koostua pelkästään hakkuumiehistä, mutta varsinkin maan pohjoispuoliskossa oli yleensä kysymyksessä hakkuu- ja ajomiesten yhteistyö. Suurin tilastoon mukaan tullut työryhmä oli

kuuden hakkuumiehen ja kolmen ajomiehen muodostama.

3) Eräissä tapauksissa metsänmyyjä suoritti hakkuun ja ajon ja sai uittoväylän varteen toimitetuista tukeista erikseen sovitun yksikköhinnan.

Yksikköpalkkaan vaikuttavina tekijöinä saatettiin keskimääräisestä selvästi poikkeavissa olosuhteissa ottaa huomioon tukkien keskikoko ja maaston laatu. Ajomatkan pituus otettiin aina huomioon ajomiesten tai hakkuu- ja ajomiestyöryhmän palkkaa määrittäessä.

Vastauksena tilastotiedustelun päiväansion suuruutta koskevaan kysymykseen työnjohtajat yleensä ilmoittivat arvioimansa keskipäiväansion erikseen hakkuu- ja ajomiehille sekä sen lisäksi usein pienimmän ja suurimman muistamansa tai palkkalistoista katsomansa päiväansion. Päiväansioiden keskiarvoa heitä ei pyydetty laskemaan, koska se olisi ollut senaikaisten välinein liian työlästä. Toisaalta on pidettävä ilmeisenä, että ammattitaitoinen metsätyönjohtaja saa palkkoja jatkuvasti maksaessaan luotettavan kuvan keskimääräisestä ansiosta.

Tiedustelun tulokset olivat lääneittäin seuraavat:

		Pienin	Keskimääräinen (yleisin) päiväansio, mk	Suurin
Uudenmaan lääni,	hakkuu	2,50	3,00	6,00
	ajo	4,50	6,00	10,00
Turun ja Porin lääni	hakkuu	2,00	2,50	4,10
	ajo	4,00	6,00	9,50
Hämeen lääni,	hakkuu	1,80	2,50	3,00
	ajo	4,00	6,00	10,00
Viipurin lääni,	hakkuu	1,50	2,00	4,00
	ajo	4,00	7,00	10,00

		Pienin	Keskimääräinen (yleisin) päiväansio, mk	Suurin
Mikkelin lääni,	hakkuu	1,50	2,50	4,00
	ajo	4,00	6,50	12,00
Kuopion lääni,	hakkuu	1,50	2,50	4,00
	ajo	4,00	7,00	10,00
Vaasan lääni,	hakkuu	2,00	2,75	5,00
	ajo	4,00	7,00	15,00
Oulun lääni,	hakkuu	1,50	3,00	—
	ajo	3,85	8,00	14,00
Painottamaton keskiarvo				
pyöristettynä	hakkuu	1,80	2,60	4,30
	ajo	4,00	6,70	11,30

Hakkuumiesten päiväansiot näyttävät vaihdelleen suhteellisesti enemmän kuin ajomiesten päiväansiot. Itäisissä ja sisämaan lääneissä ovat hakkuumiesten ansiot olleet pienempiä kuin rannikkoalueilla ja pohjoisimmassa Suomessa. Ajomiesten päiväansio näyttää olleen keskimäärin korkein Oulun läänissä, mihin silloin kuului myös nykyinen Lapin lääni. Keskiarvoa nostaneet palkat oli maksettu kaikkein pohjoisimmissa kunnissa.

HEIKINHEIMO (1954 ja 1956) on eri lähteistä keräämällä laatinut hakkuumiehen keskimääräisen päiväansion kehitystä koko maassa kuvaavan aikasarjan vuodesta 1913 lähtien. Jos verrataan vanhimman tilastollisen tutkimuksen (1910–11) antamaa hakkuumiesten arvioitujen keskipäiväansioiden korkeata keskiarvoa, joka on 2,60 mk, Heikinheimon sarjan vuosien 1913 ja 1914 lukuihin, jotka ovat 2,91 mk ja 3,16 mk, voidaan vanhinkin tilastollinen tulos sen aikaisen inflaation huomioon ottaen katsoa uskottavan tuntuiseksi.

SNELLMANIN tutkimukseen sisältyy lisäksi tietoja senaikaisesta palkanmaksun jaksottaisuudesta tai ajankohdasta. Metsätyöntekijöitä, jotka saivat palkkansa kerran viikossa, oli 9 %, niitä, jotka saivat palkkansa joka toinen viikko, 39 %, joka kolmas viikko palkkansa saaneita oli 14 % ja kerran kuussa palkan saaneita 7 % sekä 31 % sellaisia, jotka saivat palkkansa työn tultua loppuun suoritetuksi.

Tilastotiedustelulomakkeessa kysyttiin myös, oliko tapana tehdä palkanvähennyksiä ja jos oli, niin mistä syystä. Vastaukset olivat

yleensä myöntäviä ja niistä kävivät ilmi seuraavat palkanvähennysten syyt:

- 1) Korkeiden kantojen jättäminen, tarpeettomat kirveenjäljet tukeissa ja metsään jätetyt tukit.
- 2) Karkea huolimattomuus työn suorittamisessa.
- 3) Maksamaton vuokra tai ruoka niille talonpojille, joiden luona työntekijä asui.
- 4) Vakuuden saaminen siitä, että palstat tulivat raivatuiksi ennen työntekijöiden poistumista työmaalta.
- 5) Leimaamattomien puiden kaataminen.
- 6) Vakuuden saaminen sovitun urakatyön loppuun suorittamisesta.
- 7) Työn suorittaminen vastoin työnjohdon antamia ohjeita.
- 8) Työntekijän epäedulliseksi katsoman palstan hakkaamatta jättäminen siinä tapauksessa, että hänelle (tai työryhmälle) oli annettu useita palstoja.
- 9) Velka yhtiölle.
- 10) Työnantajan hankkimat maksamattomat ruokatarvikkeet.

Mielenkiintoisia tietoja I maailmansodan aikaisen inflaation vaikutuksesta metsätyöpalkkoihin antaa HELANDER (1917). Hän oli yliopiston metsänhoitajana ollessaan merkinnyt vuosina 1913–17 muistiin Siikakankaan harjoitteluhuoltoalueessa työskennelleiden hakkuu- ja ajomiesten vuosiansiot ja heidän vuotuisten työpäiviensä lukumäärät. Hakkuumiehiä oli 12 ja ajomiehiä 11. Päiväansion kehitykselle kummassakin ryhmässä on H. saanut seuraavat suhdelukusarjat. Kolmannella rivillä on HEIKINHEIMON

(1954) esittämä metsätyömiesten keskimääräisen päiväansion kehitystä osoittava lukusarja ja alimmalla rivillä meikälaisten pankkien käyttämät rahan arvon muutosta osoittavat suhdeluvut.

	1913	1914	1915	1916	1917
Hakkuumiehet	100	104	131	190	291
Ajomiehet	100	105	104	147	440
Hakkuumiehet (Heikinheimo 1954)	100	109	103	181	302
Rahan arvon muutos	100	103	136	206	332

V. 1915 Siikakankaan harjoitteluhuoltoalueen ajomiesten ja samoin Heikinheimon lukusarjan mukaan hakkuumiesten (virallisen tilaston mukainen keskipäiväansio metsähallinnon työmailla) palkat näyttävät jääneen yleisestä kehityksestä jälkeen. Kaiken kaikkiaan hakkuumiehet kuitenkin pystyivät melko hyvin säilyttämään reaaliainsionsa. Siikakankaan ajomiehet jäivät vielä v. 1916 inflaatiokehityksestä jälkeen, mutta v. 1917 oli hevosten puute jo niin tuntuva ja niiden hinnat olivat kohonneet niin korkeiksi, että ajomiesten palkat nousivat huomattavasti enemmän kuin rahanarvon muutos olisi edellyttänyt.

METSÄTÖIDEN PALKKAPERUSTEIDEN KEHITTÄMINEN

Aikaisemmin jo mainittiin, että SNELLMANIN vuosia 1910–11 koskevan tutkimuksen mukaan sahatukkien hakkuussa ja ajossa voitiin ajomatkan lisäksi ottaa keskimääräisistä selvästi poikkeavissa olosuhteissa huomioon tukkien keskikoko ja maaston laatu työnjohtajan arvion perusteella.

Paperi- ja kaivospuiden sekä halkojen teosta maksettiin palkka pinokuutiometriltä. Palkan suuruuteen vaikuttivat kuorinta-aste ja pölkkyjen pituus (HELANDER 1922). Voimakkaimmin työtulokseen vaikuttavasta tekijästä, runkojen keskikokoosta sen enempää kuin oksaisuudesta tai leimikon tiheydestä ei puhuttu palkanmaksun yhteydessä mitään. Pinotavaran ajossa otettiin huomioon ajomatka ja pölkkyjen pituus.

Tämäntapaisina metsätöiden palkkaperusteet pysyivät sangen kauan. Kun vaihtelevia työvaikeustekijöitä (runkojen koko, oksai-

Mainittakoon vertailun vuoksi, ettei valtion metsänhoitajien ja metsätyönjohtajien kiinteisiin palkkoihin saatu edellä mainittuina vuosina mainittavaa korotusta, ja niinpä heidän taloudellinen tilanteensa — ainakin sotaa edeltänyttä elintasoa lähtökohtana pitäen — oli jo v. 1917 niin vaikea, että he uhkasivat tehdä virkamatalakalon (virkamatkat oli siihen aikaan maksettava palkasta). Tällainen uhkaus ja sen johtaminen jopa asianomaisia tyydyttävään tulokseen oli mahdollista vain sen vuoksi, että keisarivalta oli juuri romahtanut Venäjällä. Tuskinpa metsätyömiesten vuosiansiot kuitenkaan missään vaiheessa yltyivät työnjohtoportaan tasolle.

HEIKINHEIMO on useissa julkaisuissa (esim. Metsäkäsikirja I:ssa) esittänyt metsätyöntekijäin päiväansion vuosittaista kehitystä kuvaavia lukusarjoja ja myös verrannut metsätyöntekijäin ansiokehitystä muiden ammattiryhmien, nimen omaan saha- ja maataloustyöväen vastaavaan kehitykseen. Näitä lukuja ei liene tarpeellista tässä toistaa. Todettakoon vain että 30-luvun pulavuosia lukuunottamatta palkkakehitys vastasi suunnilleen em. vertailuryhmien palkkakehitystä.

suus, kuoren paksuus ja laatu, leimikon tiheys, maastovaikeus ym.) ei juuri otettu huomioon, vaihtelivat myös päivätyötulokset ja ansiot suuresti. Tämä aiheutti paljon turhaa metsätyövoiman kiertelyä työmaalta toiselle hyvien leimikoiden saamisen toivossa.

Tämän epäkohdan poistamiseksi työnantajat rupesivat vähitellen korjaamaan metsätöiden palkkaperusteita oikeudenmukaisempaan suuntaan, mutta kun tällä alalla ei vielä 1930-luvullakaan ollut sanottavasti yhteistointaa, muodostuivat metsätöiden palkkaperusteet varsinkin sahatukkien osalta eri puolilla maata melko erilaisiksi.

Länsi-Suomessa käytettiin tukkien teossa ja ajossa kappaleitaksaa. Hakkuu- ja ajomies eivät olleet yhteistyössä, mutta heidän ansionsa oli kuitenkin kytketty toisiinsa. Tukit jaettiin koon mukaan kolmeen luokkaan (3–5, 5–7 ja 7+ j³) ja luokka arvioitiin etukäteen. Muita

työvaikeustekijöitä ei otettu huomioon, mutta korotusta voitiin maksaa ”oksisissa ja harvoissa kuusikoissa”. Työmittaukseksi riitti vain lanssiin ajettujen tukkien lukumäärän laskeminen.

Pääjanteen ympäristössä käytettiin *runkotaksaa*. Hakkuu tapahtui levälleen. Runkopalkka määräytyi runkojen tukkiosien keski-kuution mukaan, yleensä arvioon, joskus mittaukseseen perustuen. Rungon suuruusluokkia oli neljä (alle 8, 8–10, 10–12 ja yli 12 j³). Muita työvaikeusluokituksia ei käytetty, mutta eri palstojen eroavuuksia pyrittiin tasoittamaan ”hankaluusmaksuilla”. Työmittaus käsitti tyvitukkien lukumäärän laskemisen kaukokuljetusreitit varressa.

Pohjois-Savossa, jossa hakkuumies useimmiten avusti kuorman teossa, käytettiin *kuutiojalkataksaa* ja tukkien keskiuus arvioitiin 0,5 j³:n tarkkuudella. Kuutiojalkapalkka oli pienimmässä keskikuutioluokassa (4 j³) n. 20 % korkeampi kuin suurimmassa luokassa (7,5 j³). Muut työvaikeustekijät otettiin karkeasti huomioon kolmijakoisen luokituksen puitteissa. Tilityksen helpottamiseksi oli kuutiojalkapalkka usein muunnettu keskikuutioluokkaa vastaavaksi kappalepalkaksi.

Pielisen ja Etelä-Saimaan alueilla ja osittain myös *Keski-Suomessa* käytettiin *tuumaluokkaista kuutiojalkataksaa*, joka voitiin muuntaa juoksu-jalkataksaksi. Kysymyksessä oli yleensä teko rekeen auttaen. Tukkien latvaläpimitat mitattiin lähimpään täyteen tuumaan pyöristäen. Tuumaluokan vaikutus hakkuu- ja ajopalkkaan oli melko voimakas. Esim. 5”³:n luokassa j³-palkka oli kaksinkertainen 14”³:n luokkaan verrattuna. Palkan laskeminen oli hankalaa. Tilitystä varten oli kuutioitava jokainen tukki erikseen, koska samaan tuumaluokkaan kuului eripituisia tukkeja. Sitten oli kerrottava kunkin tuumaluokan kuutiojalkapalkka luokan kokonaiskuutiomäärällä ja laskettava näin saadut tulot yhteen. Tässä taksassa oli myös määritetty hakkuumiehen prosenttinen osuus kokonaispalkasta ajomatkan pituudesta riippuen. Muiden vaihtelevien työvaikeustekijöiden huomioon ottamiseksi käytettiin ”palstanvaihtelukalleusluokittelua”, joka oikeutti korottamaan tarvittaessa taksaa 5–10 %.

Oulun läänissä käytettiin *runko-kuutiotaksaa*, joka oli ainoa 1930-luvulla käytetty silloisiin tutkimustuloksiin perustuva taksaa. VUORISTO julkaisi v. 1933 tukkien tekoa ja ajoa

Perä-Pohjolan mäntymetsissä koskevan työ-aikatutkimuksensa ja esitti myös käytännön taksasovellutuksen v. 1934. Nimitys ”runko-kuutiotaksa” johtuu siitä, että sitä käytettäessä korvataan ne työajat, jotka toistuvat jokaisen rungon kohdalla niiden koosta riippumatta (esim. siirtyminen puulta toiselle), maksamalla tietynsuuruinen palkka jokaiselta kaadetulta rungolta ja ne työajat, jotka riippuvat rungon koosta (esim. kaato, karsinta ja katkominen) maksamalla samansuuruinen palkka jokaiselta kuutiojalalta. Lisäksi vaihtelevat työvaikeustekijät otetaan huomioon sopivien luokittelujen avulla. Oksaisuusluokkia on 4, tiheysluokkia 3, vikaisuusluokkia (lahon tai muun vian takia hylätyt tai tyvetty rungot) 3 ja maastoluokkia 3. Käytännössä on helppo muuntaa runko-kuutiotaksa pelkäksi kuutiojalkataksaksi, jonka suuruus riippuu leimikon keskikuutiosta.

VUORISTON luokitteluja ei käytetty kentällä sellaisinaan, mutta niitä pidettiin kuitenkin perusteena, kun palstat käytännössä jaettiin neljään työvaikeusluokkaan (I. hyvät, II. keskinkertaiset, III. huonot ja IV. erittäin huonot olosuhteet).

Oulun läänissä käytetty, nähtävästi Kajaani Oy:n metsäammattimiesten aloitteesta aikaansaatu runko-kuutiotaksan sovellutus oli siihenastisista tukkien teon ja ajon palkkausjärjestelmistä selvästi oikeudenmukaisin.

Pinotavaran teon ja ajon palkkaus oli koko maassa huomattavasti yhtenäisempää kuin tukkien. Palkka maksettiin pinokuutiometriltä tai vaihtoehtoisesti pyöreän pinotavaran teossa kappaleelta, jos tavara ladottiin ristikolle. Runkojen keskikokoa ei otettu huomioon, vaikka sen vaikutus työtulokseen on pinotavaran teossa huomattavasti voimakkaampi kuin tukkien teossa.

Kuitenkin jo 1930-luvulla saatiin pohjaa oikeudenmukaisille pinotavarataksuille, kun VUORISTO (1936) julkaisi tutkimuksensa ”Työaikatutkimuksia kuusipaperipuiden teosta” ja ARO (1937) ”Aikatutkimuksia koivuhalkojen teosta”.

Kun Suomen Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliitto asetti v. 1941 alussa komitean tekemään esityksen puutavaran hakkuu- ja ajopalkkojen yhtenäistämiseksi, olivat edellä käsitellyt VUORISTON ja ARON tutkimukset korvaamattomana apuna. Kesäkuussa alkanut sota lykkäsi mietinnön valmistumisen seuraavaan kesään. Tukkien hakkuun ja ajon

palkkausjärjestelmä kehiteltiin VUORISTON runko-kuutiotaksan perusteella. Pinotavaran teossa ehdotettiin runkojen keskikoko otettavaksi huomioon hyvinkin tarkasti, niin myös muut työvaikeustekijät sopivien luokitusten puitteissa.

Komitean mietintö ilmestyi painosta syyskuussa 1942, ja vielä saman kuun lopulla Suomen Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliitto kiertokirjeessään kehotti jäseniään jo seuraavan talven metsätyöpalkkoja määrättäessä käyttämään komitean mietinnössä ehdotettuja taksoja ja myöhemmin samana syksynä silloin vielä kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alainen metsä- ja uittotyöväen palkkatarkkailua valvova asiantuntijalautakunta päätti, että metsäpalkkatarkkailijoiden oli toiminnassaan käytettävä ohjeena komitean esittämiä palkan laskemisen perusteita.

Kaikkia työnantajia sitoviksi tulivat komitean esittämät palkkaperusteet joulukuussa, jolloin palkkaneuvosto, jonka sosiaaliministeriö oli valtuuttanut vahvistamaan perusteet metsäalan urakatöiden päivittäisten työtulosten laskemista varten, määräsi, että urakapalkkoja laskettaessa oli käytettävä komitean esittämiä perusteita.

Kun komitean mietintö perustui vain kolmeen tutkimukseen ja kun se jouduttiin laatimaan sodan aikana, oli luonnollista, että taksoissa todettiin ennen pitkää puutteita ja tasapainottomuutta eri töiden välillä. Sodan päätyttyä asetettiin v. 1944 lopulla uusi palkkaperustekomitea. Kun seuraavana vuonna perustettiin Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton yhteyteen erityinen metsätyöntutkimuselin nimeltä Metsäteho, uusi komitea luopui suurten periaatteellisten muutosten tekemisestä ja tyytyi vain korjaamaan pahimmat todetut epäkohdat. Sen laatiman mietinnön suurimpia ansioita oli perusteellinen luettelo niistä aihepiiriin kuuluvista kysymyksistä, jotka kaipaivat tutkimista.

Kun komitea edusti sängen monipuolista metsätöiden tuntemusta eri puolilta maata, oli mainittu luettelo uuden tutkimuselimen, Metsätehon toiminnan käyntiin saamisen kannalta ratkaisevan tärkeä. Voitiin käydä heti töihin käsiksi.

Metsätyöpalkkojen säännöstelykaudella eli valtalain voimassaoloaikana (1942–56) metsätyöpalkkataulukot muotoutuivat sellai-

siksi, että Suomen eteläpuoliskossa käytettiin kunkin tavaralajin kohdalla kolmea taksaluokkaa (hyvä, keskinkertainen ja huono metsä). Luokka määräytyi oksaisuus- ja tiheysluokan perusteella. Tähän peruspalkkaan voitiin tehdä prosenttikorotuksia esim. maastovaikeuden, lumen tai pakkasen vuoksi. Maan pohjoispuoliskossa käytettiin taulukoita, joissa palkat oli laskettu valmiiksi kaikille oksaisuus- ja tiheysluokkien yhdistelmille. ”Erikoishankaluudet” korvattiin samaan tapaan kuin maan eteläpuoliskossa. Tukkitaksat perustuivat runko-kuutiotaksaan ja runkojen keskikoko otettiin tarkasti huomioon. Pinotavaran kohdalla oli suurin puute se, ettei runkojen kokoa otettu pinokuutiometri-palkoissa lainkaan huomioon. Tähän asiaan saatiin korjaus vasta työehtosopimuskauden alussa v. 1963, jolloin pinokuutiometritaksoissa otettiin käyttöön kolmijakoinen rungonsuuruusluokitus, joka perustui pinokuutiometriin menevään runkolukuun (alle 4, 4–9,9 ja 10+ runkoa/p-m³).

Muissa asioissa saatiin metsätyöpalkkataulukoihin vähitellen korjauksia ja parannuksia jo palkkasäännöstelykaudella sitä mukaa, kuin tutkimustuloksia valmistui. Koska kolmen tekijän perusteella määräytyvä peruspalkka, johon sitten tehdään muiden työvaikeustekijöiden takia prosenttisia korotuksia, oli käytännössä hankala, laadittiin Metsätehossa hakkuutöitä varten palkkataulukkoehdotus, joka perustui piste- eli painolukujärjestelmään (MAKKONEN 1956). Kunkin työvaikeustekijän osalta erikseen annettiin eri luokille painoluvut, joiden suuruus määräytyi sen mukaan, miten voimakkaasti yksikköpalkkaan vaikuttava kyseinen tekijä tutkimusten mukaan oli. Painolukujen summan perusteella saatiin taulukosta lopullinen yksikköpalkka. Palkkasopimuskaudella tällaista systeemiä käytettiin Kainuussa metsäalan työmarkkinajärjestöjen välisen sopimuksen mukaisesti.

Yhteenvetona voidaan todeta, että metsätöiden palkkaus oli käsityökalukauden loppuvaiheissa 1950-luvulla saatu työntutkimustulosten perusteella melko oikeudenmukaiseksi ja tasapainoiseksi. Metsätöiden koneellistaminen toi mukanaan uusia palkkaperusteongelmia, mutta niitä pystyttiin ratkomaan melko nopeasti, kun alan tutkimustoiminta oli saanut vakiintuneet muodot.

MAJOITUSOLOJEN KEHITYS

Metsä- ja uittotyöntekijöiden asuntokysymys tuli meillä ensimmäisen kerran julkisen keskustelun kohteeksi eräiden eduskunta-piirien aloitteesta ja sai siten alusta pitäen ainakin jossain määrin puoluepoliittisen leiman. Esim. Ruotsissa tämä kysymys oli jo vähän aikaisemmin tuotu julkisuuteen lähinnä terveydellisenä kysymyksenä lääkäripiirien toimesta (LÄHDE 1940).

Vuoden 1909 valtiopäivillä valtiovarainvaliokunnan sosiaalidemokraattiset jäsenet esittivät, että työolosuhteet valtion teettämässä metsätöissä kaipaavat korjausta, ja halusivat siitä maininnan valiokunnan mietintöön. Valiokunnan enemmistö ei kuitenkaan asettanut kannattamaan tällaista ehdotusta. Uusi yritys tehtiin samalta taholta vuoden 1912 valtiopäivillä. Valtiovarainvaliokunnan sosiaalidemokraattiset jäsenet kuvailivat metsätyöntekijöiden kurjia oloja valtion metsätyömailla ja vaativat, että valiokunnan mietintöön sisällytettäisiin seuraavat ehdotukset: 1. Metsähallituksen olisi rakennettava metsä- ja uittotyöntekijöille tarpeellinen määrä asumuksia, joiden käyttämisestä ei perittäisi maksua, 2. Työnantajan tulisi hankkia työmaille ruokatarvikkeita, joita työntekijät saisivat ostaa hankintahintaan. Ehdotukset eivät saaneet enemmistön kannatusta, mutta valiokunnan mietintöön otettiin kuitenkin kohta, jossa lyhyesti mainittiin metsä- ja uittotyöntekijäin huonoista asunto- ja ravitsemusoloista ja ehdotettiin tutkimuksen suorittamista niiden perusteelliseksi selvittämiseksi.

Eduskunnan täysistunnossa syntyi asiasta vilkas keskustelu. Sosiaalidemokraatit vaativat, että valtionvarainvaliokunnan ponsiehdotus oli vaihdettava niihin kahteen ehdotukseen, jotka heidän edustajansa olivat valiokunnassa esittäneet, mutta jäivät äänestyksessä häviölle.

Maaliskuussa 1913 senaatin kamarivaliokunta pyysi metsähallitukselta lausuntoa valtiovarainvaliokunnan asiaa koskevan ponten johdosta. Metsähallitus piti vallitsevista epäkohdista esitettyjä väitteitä liioiteltuina, mutta kannatti kuitenkin puolueettoman tutkimuksen järjestämistä ja esitti käsityksensä, että tutkimuksen tulisi koskea maamme metsätyöntekijöiden oloja kokonaisuudessaan, sekä ehdotti, että säädettäisiin kaikkia, myös yksityisiä metsä- ja uittotyömaita kos-

keva työväensuojelulaki.

Vuoden 1914 valtiopäivillä valtiovarainvaliokunta kiinnitti jälleen huomiota puheena oleviin epäkohtiin ja totesi, ettei hallitus vielä ollut ryhtynyt asian johdosta toimenpiteisiin. Sosiaalidemokraatit tekivät uuden anomusehdotuksen, jossa kuitenkin tyydyttiin ehdottamaan vain tutkimuksen suorittamista. Muiden eduskuntaryhmien ja hallituksen passiivisuus kuitenkin esti asian edistymisen.

Myös työväenjärjestöjen keskuudessa ryhdyttiin vähitellen selvittämään metsä- ja uittotyöväen asuntokysymystä. Silloinen Suomen Ammattijärjestöjen Toimikunta lähetti asiaa koskevan kyselyn Suomen Sahateollisuustyöväen Liitolle, joka antoi vastauksensa vuoden 1917 loppupuolella. Vastauksessa selostettiin metsä- ja uittotyöväen työoloja ja esitettiin niihin parannuksia.

Asia tuli eduskunnassa seuraavan kerran esille myös v. 1917. Asian käsittelyn yhteydessä esitettiin useilta tahoilta, että kaikki siihenastiset tiedot ja kyselyihin saadut vastaukset perustuivat yksityistapauksiin eivätkä niin ollen antaneet luotettavaa kuvaa todellisesta tilanteesta. Tällä kertaa maalaisliiton eduskuntaryhmä ehätti ensimmäisenä tekemään anomusehdotuksen, että metsä- ja uittotyöväen työolosuhdekysymys olisi perusteellisesti tutkittava ja vasta sen jälkeen olisi ryhdyttävä tarpeellisiksi katsottaviin parannuksiin. Sosiaalidemokraatit puolestaan ehdottivat, että parannuksia olisi ryhdyttävä toteuttamaan välittömästi ilman tutkimuksia. Molemmat ehdotukset lähetettiin keskustelutta työväenasiain valiokuntaan, jossa ne kuitenkin jäivät käsittelemättä.

Tämän johdosta molemmat mainitut eduskuntaryhmät muuttivat ehdotustaan. Sosiaalidemokraatit ehdottivat ainoastaan tilastollisen tutkimuksen suorittamista. Maalaisliittolaiset puolestaan ehdottivat asiantuntevan komitean asettamista kysymystä selvittämään. Nämäkin ehdotukset lähetettiin keskustelutta työväenasiain valiokuntaan, joka tällä kertaa antoi niihin perustuvan anomusmietinnön tammikuun lopulla 1918. Mietinnön pontena oli, että hallituksen tulisi toimittua tilastollinen tutkimus metsä- ja uittotyöväen oloista. Tutkimus tulisi aluksi rajoittaa Pohjois- ja Itä-Suomea koskevaksi ja se olisi annettava sosiaaliministeriön tehtäväksi.

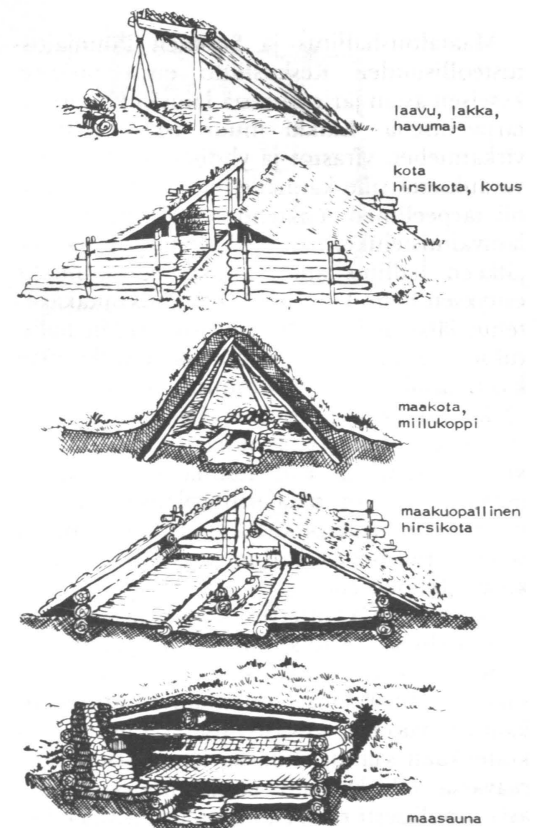
Eduskunta ei kuitenkaan ehtinyt käsitellä tätä mietintöä alkuvuoden 1918 tapahtumien takia.

Asiaan palattiin vuoden 1919 valtiopäivillä. Sekä sosiaalidemokraatit että maalaisliittolaiset tekivät uudet anomusehdotukset ja työväenasiain valiokunta päätyi niiden perusteella pääpiirtein samanlaiseen anomusmietintöön kuin tammikuussa 1918. Tämä mietintö tuli eduskunnan käsiteltäväksi kesällä 1919. Yksi ruotsinkielinen kansanedustaja asettui vastustamaan mietintöä sillä perusteella, että kyseisen asian järjestäminen tuottaisi työnantajille suuria vaikeuksia. Sosiaalidemokraatit ja maalaisliittolaiset kannattivat mietinnön hyväksymistä. Muut puolueet pysyivät keskustelussa passiivisina. Äänestyksessä mietintö tuli hyväksytyksi.

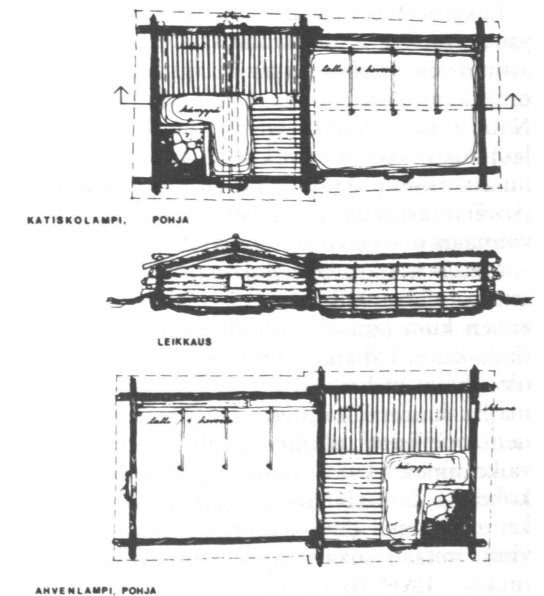
Valtioneuvosto asetti eduskunnan toivomuksesta komitean, joka sai tehtäväkseen laatia suunnitelman ko. tutkimusta varten ja esittää tutkimustulosten perusteella keinoja todettavien epäkohtien korjaamiseksi. Tutkimukseen tarvittavat varat myönnettiin kuitenkin vasta v. 1921. Työn suorittaminen annettiin sosiaaliministeriön tilasto-osaston tehtäväksi.

Tutkimus käsitti metsä- ja uittotyöntekijöiden työolosuhteet kokonaisuudessaan. Tulokset kuitenkin osoittivat, että asunot olivat kaipaavimmat kipeimmintä parannuksia. Valtaosa metsätyöväen asumuksesta oli vielä tuolloin ns. maasaunoja, ja maanpäällisiä hirsiasumuksia, metsäpirttejä eli kämppiä oli vielä melko vähän (Kts. metsätyöväen tilapäisten asumusten kehitystä osoittavaa piirrosarjaa). Komitea jättikin mietinnössään muut seikat syrjään ja käsitelti ainoastaan asuntooloja. Komitea antoi mietintönsä lakiesityksen muodossa (Ehdotus laiksi asuntojen hankkimiseksi metsä- ja uittotyöläisille). Tärkeä periaatteellinen kanta, josta oltiin yksimielisiä, oli se, että asuntojen hankkiminen on työnantajan velvollisuus. Eri mieltä oltiin mm. siitä, kenelle kuuluisi lain valvonta.

Sosiaaliministeriö pyysi komitean laatimasta lakiehdotuksesta lausunnon maaherroilta, metsähallitukselta, maataloushallitukselta, asutushallitukselta, Suomen Ammattijärjestöltä ja Suomen Työnantajain Keskusliitolta, joka puolestaan antoi lausunnon laatimisen Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton tehtäväksi.

Kuva 1. Metsätyöväen tilapäisiä yöpymis- ja asuinsuojia. Lähde: JUNTILA ym. 1972.

Kuva 2. Kemi Oy:n kämppiä vuosina 1906–1907. Lähde: JUNTILA ym., 1972.

Maataloushallitus ja Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto eivät pitäneet kyseisen asian järjestämistä lainsäädäntöteitse tarpeellisenä. Kaikki muut asiassa kuullut virkamiehet, virastot ja yhdistykset asettuivat varauksetta sille kannalle, että ehdotettu laki oli tarpeellinen. Lakiehdotus annettiin vielä lainvalmistelukunnan tarkistettavaksi ja sen jälkeen hallitus antoi asiasta eduskunnalle esityksen helmikuussa 1927. Valiokuntakäsittelyn jälkeen lakiesitys tuli jokseenkin hallituksen esittämässä muodossa eduskunnan käsiteltäväksi. Ääriivasemmisto katsoi, ettei ehdotettu laki korjaisi riittävässä määrin kysymyksessä olevia epäkohtia. Sosiaalidemokraatit asettuivat kannattamaan hallituksen esitystä, samoin maalaisliittolaiset. Kokoomuspuolue yritti pitkittää asian käsittelyä ja saikin lopullisen ratkaisun siirtymään maaliskuun alkupuolelle.

Kolmannen käsittelyn yhteydessä käydyssä keskustelussa ruotsalainen kansanpuolue ehdotti asian jättämistä lepäämään yli vaalien, mikä olisi aiheuttanut vähintään kahden vuoden viivästyksen. Ehdotus ei kuitenkaan saanut riittävää kannatusta. Seuraavassa eduskunnan täysistunnossa, jossa asia lopullisesti ratkaistiin, asettui myös edistyspuolue kannattamaan lakiesitystä. Äänestyksessä lakiesitys hyväksyttiin 156 äänellä 21 vastaan.

Lakiesitykseen sisältyi myös erillinen laki, jonka mukaan uittotyöläisille rakennettavia asumuksia varten voitaisiin vastoin rannanomistajan tahtoakin vuokrata tarvittava alue. Näin tulivat hyväksytyiksi ”Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista” ja ”Laki maan lunastamisesta eräissä tapauksissa lauttaustyöväen asumusten alueeksi”, jotka tulivat voimaan marraskuun alussa 1928.

Metsä- ja uittotyöntekijäin asuntokysymyksen kohdalla jähkältiin siis lähes 20 vuotta, ennen kuin lainsäädännöllinen ratkaisu saatiin aikaan. Tähän oli useita syitä. Ensinnäkin olosuhteet vaihtelivat eri metsä- ja uittotyömailla suuresti. Luotettavien tietojen saaminen todellisesta tilanteesta oli huomattavasti vaikeampaa kuin esim. teollisuustyöväen kohdalla. Lainsäädännön kannalta asiaa vaikeutti se, ettei tältä sektorilta ollut käytävissä mitään aikaisempia kotimaisia kokemuksia (LÄHDE 1940).

Tärkeämpi syy asian käsittelyn viivästyneeseen oli joka tapauksessa oikeistopiirien

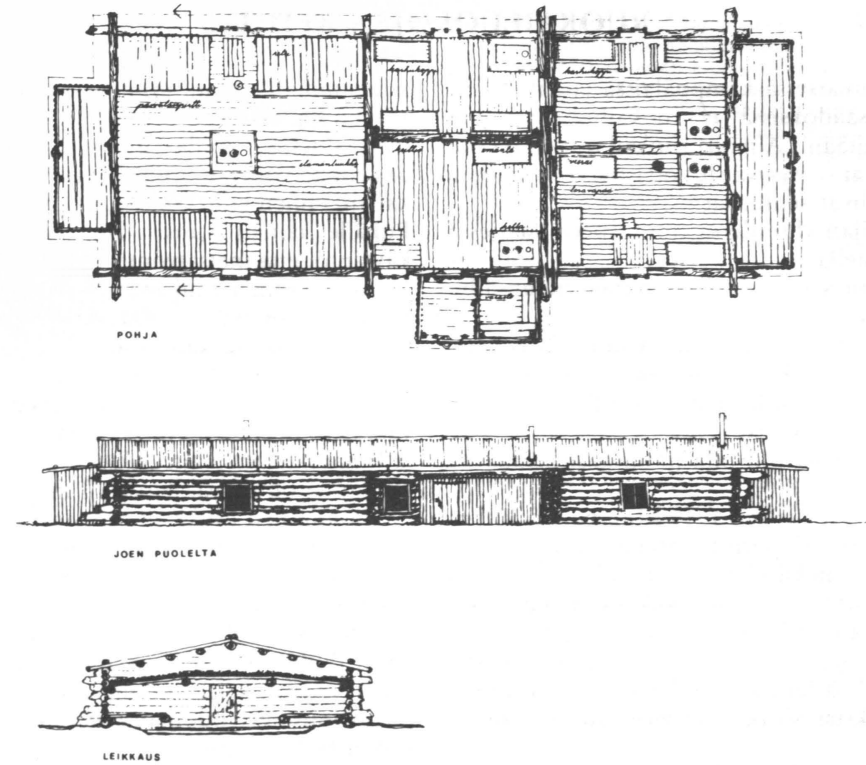
vastahankainen suhtautuminen, joka kuitenkin vain vähäiseltä osalta oli selvästi ilmi-tuotua aktiivista vastustamista. Metsäteollisuutta lähellä olevat eduskuntapiirit eivät ilmeisestikään vastustaneet asiaa sinänsä – olihan metsä- ja uittotyöväen asuntokysymyksen järjestäminen ainakin pitkällä tärkeyksellä heidän etujensa mukaista – vaan he vastustivat lainsäätäjän sekaantumista asiaan pitäen sitä jonkinlaisena sosialisointikysymyksenä.

Metsä- ja uittotyöväen asumuksia koskevan uuden lain pääperiaatteet olivat seuraavat:

1. Asunnon hankkiminen kuului työnantajalle, mikäli asuntoja ei ollut saatavissa kohtuullisen matkan päässä työmaasta.
2. Asunnon tuli tarjota riittävä suojaa kylmää ja kosteutta vastaan ja muutenkin vastata tilapäisasunnolle kohtuudella asetettavia vaatimuksia.
3. Lain noudattamista valvoivat ammattien-tarkastusviranomaiset.

Käytännön kannalta oli tärkeä lakiin liittyvä Sosiaaliministeriön päätös, joka sisälsi metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojien suuruutta ja laatua koskevat ohjeet. Niissä mentiin jo melkoisessa määrin yksityiskohtiin. Niihin lähemmin puuttumatta mainittakoon vain eräitä määräyksiä. Makuusijojen tuli olla vähintään 40 cm lattian yläpuolella. Ylemmän makuusijan ja katon väliä tuli olla vähintään 1 m. Makuusijojen pituuden tuli olla vähintään 2 m ja leveyden 65 cm, kahden hengen makuusijoissa 120 cm. Kahden hengen makuulavitsa piti erottaa välilevyllä kahteen osaan (keuhkotuberkuloosi oli vielä silloin melko yleinen sairaus). Pysyväisluonteisten asumusten huoneiden korkeuden tuli olla vähintään 2,25 m ja ilmatilavuuden vähintään 5 m³ asukasta kohden. Samaan huoneeseen sai metsätöissä sijoittaa korkeintaan 20 ja uittotöissä 30 työntekijää.

Uuden lain ja siihen liittyvien säädösten perusteella metsä- ja uittotyöntekijät pääsivät sananmukaisesti muuttamaan maasaunasta kämppään, kuten esim. JUKARAINEN (1959) toteaa. Laki oli kuitenkin niin väljä, että asunto-olot metsä- ja uittotyömailla muodostuivat jossain määrin kirjaviksi. Esimerkkinä siitä, miten metsähallinto tulkitsti ensimmäisen kämppälain asettamat vaatimukset, olkoon piirros metsähallinnon Sulaojan työmaan (1933–36) pääpirtistä. Työmaa sijaitsi Rovaniemen maalaiskunnassa n. 30

Kuva 3. Pääpirtti, metsähallitus 1933–1936. Mittakaava 1:200. Lähde: JUNTILA ym., 1972.

km Rovaniemeltä etelään päin. Kun asuntojen järjestämisestä saatiin uusia kokemuksia ja varsinkin kun eri työnantajat suhtautuivat varsin eri tavoin asuntokysymykseen, osoitautui vuoden 1928 kämppälaki ennen pitkää vanhentuneeksi (JUKARAINEN 1959). Niinpä valtioneuvosto asetti marraskuun lopussa 1944 ns. metsätyöhuoltokomitean, jonka tehtäväksi annettiin mm. esityksen tekeminen metsä- ja uittotyöntekijöiden asunto-olojen järjestämisestä. Komitean mietintö valmistui lokakuussa 1945. Pääasiassa sen pohjalta säädettiin helmikuussa 1947 metsä- ja lauttaustyöväen asuntoja koskeva uusi laki, joka tuli voimaan saman vuoden heinäkuun alusta. Samalla annettiin täytäntöönpanoasetus sekä kämppien ja tallien rakennetta koskeva sosiaaliministeriön päätös.

Vuoden 1947 kämppälaki ei itse asiassa tuonut mukanaan suuria periaatteellisia muutoksia vuoden 1928 lakiin verrattuna, mutta uudessa laissa asuntojen suuruutta ja laatua koskevat määräykset oli sisällytetty itse

lakiin, niin kuin Ruotsissa oli tehty jo huomattavasti aikaisemmin. Ehkä tällaisia määräyksiä tämän jälkeen pidettiin velvoittavampina, vaikka tosiasiaa toisaalta jonkin lain ja toisaalta sen perusteella annettujen hallinnollisten säädösten rikkomukset olivat oikeuden edessä seuraamuksiltaan samanlaisia.

Luonnollisesti uuteen kämppälakiin sisällytettiin kokemukseen perustuvia parannuksia. Mm. piti asunnossa olla täytelattia, asunnon välittömässä yhteydessä piti olla lämmityslaitteilla varustettu kuivatushuone ja ruoka-aineiden säilytystä varten piti olla kellaritai muu sopiva säilytyspaikka (aikaisemmin vain kellarikuoppa, mikäli maan laatu oli siihen sopiva). Esim. asukasta kohden vaadittavaan ilmatilaan ja yhteen huoneeseen sijoitettavien työntekijöiden lukumäärään ei tullut merkittäviä muutoksia. Niihin saatiin parannuksia vasta, kun kämppälaki seuraavan keran uusittiin v. 1967 ja tuli voimaan vuoden 1968 alussa.

RUOKAILUOLOJEN KEHITYS

Ensimmäisessä kämppäläissa ja siihen liittyvissä säädöksissä ei ruokailusta puhuttu juuri mitään. Ainoat ruokailuun viittaavat maininnat pysyväisluonteisten asuntojen osalta olivat seuraavat:

1. Tulisijan yhteydessä tuli tarpeen vaatiessa olla hella.
2. Asumuksessa tuli olla erityinen ruoansäilytyspaikka.
3. Asumuksen läheisyydessä tuli olla kellari-kuoppa, mikäli maan laatu sen salli.
4. Asunnossa tuli olla tarpeellinen määrä pöytiä ja raheja.
5. Lähettyvillä piti olla juotavaksi kelpavaa vettä.

Sen sijaan vuoden 1947 kämppälain 12 §:n säännökset velvoittivat työnantajan järjestämään työntekijöille, jotka oli majoitettu yhteisasuntoon kolmea viikkoa pitemmäksi ajaksi, mahdollisuuden käyttää ruoan valmistukseen sopivaa liettä yhteisasunnossa tai sen välittömässä läheisyydessä tai saada kohtuullista maksua vastaan tarvitsemansa lämmin ruoka.

Jos vähintään 20 kämpässä asuvaa työntekijää halusi muodostaa yhteisen ruokakunnan ja töiden arvioitiin kestävän vähintään kuusi viikkoa, oli työnantaja velvollinen hankkimaan ruokakuntaa varten tarvittavat polttoaineet ja ruoanvalmistus- sekä ruokailuvälineet ja myös palkkaamaan ammattitaitoisen keittäjän, jonka palkkaetuihin tuli kuulua vapaa asunto valoiheen ja lämpöineen. Ruokakunta oli velvollinen auttamaan emäntää raskaimmissa töissä ja antamaan hänelle vapaan ruoan.

Kun muistetaan, että ”vihreän kullan” etsintä siirtyi jo 1870-luvun alkupuolella saksalais-ranskalaisen sodan (1870–71)

aiheuttaman sahatavaran kysynnän valtavan kasvun seurauksena kaukaisille asumattomille metsäalueille, joilla muonitus oli vaikea ongelma, voidaan todeta, että kesti sangen kauan, ennen kuin lainsäätäjät puuttui asiaan. Pitkälle tämän vuosisadan puolelle jatkui käytäntö, että metsätyöntekijät veivät tarvitsemansa muonan mukanaan kotikylästään tai hankkivat sen työmaata lähinnä olevien syrjäkyläien taloista ja kauppoista.

Vielä vuotta 1921 koskevan metsätyöläistutkimuksen (1923) mukaan metsätyöntekijät valmistivat ruokansa melkein yksinomaan itse ja valtaosaltaan kukin erikseen. Pääasiallisena ravintona oli silava, leipä ja kahvi. Vähitellen metsäsaunojen asukkaat ryhtyivät muodostamaan ruokakuntia. Jos joukossa oli joku, jolla oli aikaisempaa kokemusta ruoanlaitosta, saatettiin hänet valita kokiksi, muussa tapauksessa miehet vuorottelivat kokin tehtävissä. Ennen pitkää ruvettiin palkkaamaan myös naiskokkeja, jolloin metsäsaunan tai pirtin siisteys huomattavasti kohentui ja ruoan laatu parani.

Työnantajat alkoivat myös vähitellen hankkia ruokatarvikkeita työmaille tai sopivat jonkun kauppiaan kanssa tarvittavista järjestelyistä, jolloin myös myyntihinnoista sovittiin etukäteen kiskonnan estämiseksi. Perunan käyttö metsätyömaille yleistyi 1930-luvulla ja myös etikkapunajuuret ja maustekurkut löysivät tiensä savottoihin. Keitetyt vihannekset ilmestyivät monipuolistaamaan metsätyömaiden ruokavaliota vasta II maailmansodan jälkeen kämppämäntien tehostetun koulutuksen myötä. Tuoreiden vihannesten pureskelijoiksi ei metsätyöntekijöitä juuri saatu kääntytetyiksi ennen työehtosopimuskauden alkua.

KIRJALLISUUSLUETTELO

ARO, PAAVO. 1937. Aikatutkimuksia koivuhalkojen teosta. Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja n:o 23. Helsinki.

BRANDER, KARL. 1932. Olycksfallen vid skogsarbete. Privatforstmästareföreningens årsbok V.

FORSSTRÖM, MAUNO. 1933. Metsätyöntekijäin erikoisasemasta työoikeudessa. Silva Fenn. 33.

HEIKINHEIMO, LAURI. 1952. Vakainainen metsätyöväestö Pohjoismaissa. PM valtioneuvoston asetta-

malle metsätyöntekijöiden asunto-olojen parantamiskomitealle. Moniste.

– ” – 1954. Sahatavaran vientitulon jakaantumisesta vuosina 1913–1953. Acta For. Fenn. 61.

– ” – 1955. Maaseudun miestyövoiman arkiajan käyttö. Acta For. Fenn. 63.

– ” – 1956. Metsä- ja uittotyövoima. Metsäkäsikirja I. Kustannusosakeyhtiö Kivi. Rauma.

– ” – 1963. Metsätyömiesten ansiotasot. Ennakkoselostus. Summary: Level of Earnings of Forest Workers in Finland. Preliminary Report. Folia For. 1.

- ” – HEIKINHEIMO, MATTI and REUNALA, AARNE. 1973. Earnings of Forest Workers in Scandinavia, Especially in Finland. Tiivistelmä: Metsätyömiesten ansiot Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Folia For. 175.
- ” – RISTIMÄKI, TOINI. 1953. Metsätyöläisten vuositulot. Metsätaloudellinen Aikakauslehti. Helsinki.
- ” – RISTIMÄKI, TOINI. 1956. Metsä- ja uittotyövoiman määrä ja rakenne. Maaseudun työvoiman tutkimuksia VII. Summary: Size and Structure of Forest and Log-Floating Labour Force. Labour Force Studies VII. Acta For. Fenn. 63.
- ” – RISTIMÄKI, TOINI. 1965. Suomen metsätyövoima. Maaseudun työvoiman tutkimus 1961. Summary: Forest Labour Force in Finland. Finnish Rural Labour Force Study 1961. Työvoimatutkimustoimisto. Työvoimatutkimuksia 2. Helsinki.
- HELANDER, A. BENJ. 1917. Metsätyömiesten palkkojen nousu ja puutavaran hankinta. Metsätaloudellinen Aikakauskirja, laajempi painos, vihko 6–7.
- ” – 1922. Metsänkätöoppi. Toinen painos. WSOY. Porvoo.
- ” – 1923. Metsätalouden tarjoamasta ansiotyöstä I. Kruununmetsät vv. 1911–1913. Acta For. Fenn. 26.
- ” – 1949. Suomen metsätalouden historia. WSOY. Porvoo-Helsinki.
- HELLÉN, ESKO. 1938. Metsä- ja uittotöiden palkkatarkkailu 1935–38. Sosiaalinen Aikakauskirja.
- ” – 1954. Sosiaaliministeriön tilasto metsätyöntekijöiden ansioista ja palkoista. Acta For. Fenn. 61.
- JUKARAINEN, NIILLO. 1959. Metsätyömaiden huolto. Tapion Taskukirja, 14. painos. Helsinki.
- JUNTTILA, J., PASANEN, J. and TEPPÖ, J. 1972. Tukkikämpätutkimus. Tukkikämppeä ja ruukinpiirtejä Lapin savotoilta 1880–1930. Oulun yliopiston arkkitehtiosaston rakennustaiteen historian laitoksella vv. 1970–72 Lapin Metsämuseoyhdistykselle suoritettu erikoistyö.
- KAHRA, ELJAS. 1936. Metsä- ja uittotöiden palkkatarkkailu. Sosiaalinen Aikakauskirja.
- KOMSI, TOIVO. 1947. Työväen huoltoa koskevasta lainsäädännöstä. Metsänhoitajien jatkokurssit V. Silva Fenn. 64.
- KOPONEN, ONNI E. 1969. Pielisen museon kertomaa. Pielisen museon julkaisuja N:o 1, Joensuu.
- KOPONEN, VÄINÖ H. 1935. Metsänhakuista ja työttömyydestä Perä-Pohjolassa. Metsätaloudellinen Aikakauskirja N:o 8.
- LAKARI O. J. 1934. Valtionmetsien työntarjonnasta. Acta For. Fenn. 40.
- LIAKKA, NIILLO. 1925. Palkollisasetuksesta. Piirteitä maaseudun työväenkeskustuksen kehityksestä. Oma Maa, II painos, VI osa. WSOY.
- LINDBERG, KARL. 1923. Ehdotus laiksi asumusten hankkimisesta uitto- ja metsätyöntekijöille. Metsätaloudellinen Aikakauskirja, s. 278.
- LINDFORS, JARL. 1929. Uppgifter om våra trävarubolags fasta skogsarbetare. Privatforstmästareföreningens årsbok II.
- ” – 1937. Om skogsbrukets behov av arbetskraft. Privatforstmästareföreningens årsbok X.
- LINDSTRÖM, K. B. 1956. Kämppälaki sekä metsä- ja uittotöitä koskeva muu työväensuojelulainsäädäntö. Metsäkäsikirja I. Kustannusosakeyhtiö Kivi. Rauma.
- LINNOILA, B. V. 1930. Tapaturmat ja työväen suojeleminen metsä- ja uittotöissä. Metsätaloudellinen Aikakauskirja, s. 139.
- ” – 1932. Huomioita ”kämppälain” soveltamises-ta. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja V.
- ” – 1939. Metsätyöväen asunto-olot hakkuu- ja ajo-kautena 1938–39. Sosiaalinen Aikakauskirja.
- LUOMA, WILLIAM. 1929. Metsätyömiestäjärjestelmä Kymmene Aktiebolagin mailla Pohjois-Savossa. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja II.
- LÄHDE, ARVO. 1940. Metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloista. Silva Fenn. 51.
- MAKKONEN, OLLI. 1953. Oikeudenmukaiset hakkuu-töiden palkkaperusteet. Metsätietoa N:o 1, 1953.
- ” – 1956. Ehdotus pistejärjestelmän mukaisiksi hakkuutöiden palkkataulukoiksi. Työntutkimustulosten sovellutus. Metsätehon tiedotuksia 125. Helsinki.
- ” – 1958. Palkkasopimuksen mukaisten metsätyöpalkkataulukkojen käytöstä. Metsämies N:o 12. Vammala.
- ” – 1977. Vuosisata metsätalouden myötä. Suomen Metsäyhdistys – Finska Forstföreningen 1877–1977. Forssa.
- Metsäkämpistä Länsi-Suomen Puuyhtymän alueella v. 1912–74. 1974. Moniste (Koonnut Lauri Korhonen).
- Metsätyöläistutkimus. 1923. Tutkimus metsä- ja uittotyöntekijäin oloista keväällä 1921. Sosiaalisia erikoistutkimuksia. Suomen virallinen tilasto XXXII.
- Metsätyömaiden kämppämajoituksesta. 1957. Kämppätöimikunta. Valtioneuvoston Kirjapaino. Helsinki.
- Metsätöiden palkkaperusteet. 1946. Komitean mietintö. Suomen Paperi- ja Puutavaraletti Oy. Helsinki.
- PEKKALA, M. 1914. Juhana Vilhelm Snellman ja metsätalous. Metsätaloudellinen Aikakauskirja.
- PELTTARI, P. J. 1935. Yksityismetsien työntarjonnasta. Silva Fenn. 35.
- Puutavaran hakkuun ja ajon palkkaperusteet. 1942. Komitean mietintö. Suomen Paperi- ja Puutavaraletti Oy. Helsinki.
- PÄLSI, SAKARI. 1923. Tukkimetsistä ja uittopuroilta. Otava. Helsinki.
- PÖNTYNEN, VILHO. 1936. Metsänhakuun ja ajon sekä puutavaran uiton työn kysynnästä. Acta For. Fenn. 42.
- SAARI, EINO. 1928. Metsä- ja uittotyöväen kysymys. ”Maa ja metsä” IV. WSOY. Porvoo.
- SNELLMAN, G. R. 1914. Undersökning angående sågindustrin samt därmed i sammanhang stående afverkning, flotning och inlastning i Finland. Helsingfors.
- SUMU, RITVA-LIISA. 1974. Sunkku – Lapin keisari. Weilin & Göös. Helsinki.
- Suomen Metsänhoitoyhdistyksen Julkaisuja, XXII nide – Finska Forstföreningens Meddelanden, XXII bandet.
- TOLSA, AARO. 1937. Tukkilaiset tulevat. Kristillisyhteiskunnallinen sanoma Pohjolan kivieliöihin 1922–1937. Työkeskusten Kustannusyhtiö. Helsinki.
- TORCKELL, ALBIN. 1929. Vastaus metsätyöväkeä koskevaan kiertokyselyyn. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja II.
- WALIN, NIILLO. 1939. Metsätyöntekijäin työnvälitys. Sosiaalinen Aikakauskirja.
- VOIONMAA, VÄINÖ. 1925. Suomen työväenliike. Oma Maa, II painos, VI osa. WSOY.
- VUORISTO, ILMARI. 1933. Tukkien teko ja ajo Perä-Pohjolan mäntymetsissä. Sahateollisuuden työtehotutkimuksia III. Puutekniikan Tutkimuksen Kannatusyhdistyksen julkaisu n:o 10. Helsinki.

- ” — 1934 a. Sahatukkien teko- ja ajopalkat todellista työvaikeutta vastaaviksi. Acta For. Fenn. 40.
- VUORISTO, ILMARI. 1934 b. ”Runko-kuutio” palkkausperusteeksi tukkien teossa ja ajossa. Suomen Puu n:o 7. Helsinki.
- ” — 1936. Työaikatutkimuksia kuusipaperipuiden teosta. Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisu- ja n:o 23. Helsinki.

WUOTI, EINARI. 1935. Metsätyöläisen palkkaukseen vaikuttavat tekijät. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja VIII. Helsinki.

VÄÄNÄNEN, SULO. 1955. Ammattimaisten metsätyömiesten asunto-olot. Acta For. Fenn. 63.

SUMMARY:

DEVELOPMENT OF THE PAYMENT OF WAGES AND WORK CONDITIONS IN FOREST WORK IN FINLAND PRIOR TO THE AGE OF AGREEMENTS ON THE TERMS OF WORKING

In fairy tales from old days the wood chopper is usually portrayed as the most insignificant one among human beings. The earliest vocational unions of forest workers came to existence around the original sources of ordinary forestry in Central Europe, and their position started to gradually improve.

In the northern countries forest workers were very little appreciated until the times after the Second World War. In Finland the first trades union in the fields of forest work and timber floating was founded in 1946. At the present time forest, floating and agricultural workers belong to the same trades union. The first ordinary collective contract in the field of forestry was achieved in Finland in 1962.

In Finland the payment of wages in forest work was for a rather long time in the hands of the employers only. As, during the years of the severe depression in 1929–32, the wages for forest work went down below the minimum of subsistence, the authorities just had to interfere with the matter. Since then, through the authorities' care, there has been a wage control of various degrees in the field of forest work. Upon the parliament's request a special committee, consisting of experts in the field, was appointed before long. Among other things this committee had to confirm the annual norms of piece-work rates. After this the fluctuations in forest work wages due to market conditions were rather small.

The Second World War brought along the regulation of wages, which in Finland was continued until the year 1956. After that the labor organizations in the field of forestry made annual wage agreements between themselves until, in 1962, mutual understanding was reached concerning an ordinary collective contract.

The present study deals also with the earliest statistical information available concerning the wages in forest work in Finland and the gradual development of the basis of forest work wages. This development has been greatly influenced by the results from Finnish forest work studies, the earliest ones of which were carried out as early as in the 1930s.

In the beginning of this century the forest workers had to care for their quartering and food themselves, even in the farthest off wilderness. By force of circumstances they contented themselves with temporary shelters for the night and dwellings that were extremely simple in construction and injurious to the health (see the pictures on p. 249).

This disadvantage was taken up on the political arena the first time in the Diet of 1909. The social-democratic members of the finance committee of the Diet presented a proposal, according to which working conditions in forest work arranged by the state needed improvement. However, because of the reluctant attitude of the majority, no progress was made in the matter. During the course of the following years quite a number of proposals were made in the parliament for the improvement of forest workers' poor dwelling conditions, but these attempts usually fell back because the available information in the matter was considered vague and based on individual cases.

In 1921, after many ups and downs, it was possible, with the cooperation of the parliament, to raise funds for a study of the working conditions of forest workers. The task of carrying out the study was entrusted to the Department of Statistics of the Ministry of Social Affairs, and the study showed that the most pressing need for improvement existed in the dwelling conditions. After a long series of committee meetings and statements things proceeded to such a point in 1927 that the government presented a bill in the matter to the Diet. The "Law on Lodgings for Forest and Floating Workers" was accepted in 1928.

The basic principles of this law were as follows: 1) If no dwellings are available within a reasonable distance from the working site, it is the employer's task to arrange lodgings for the workers. 2) The dwelling shall provide sufficient shelter against cold and moisture. 3) The observance of the law shall be controlled by the authorities in the field of the inspection of trades.

The statute pertaining to this law had provisions

concerning, for example, the minimum air space per person and the dimensions of the beds. In the case of forest work, a maximum number of 20 men may live in the same room, and in the case of floating work, 30 persons.

The law was modernized in 1947, but no great changes of a basic nature were made.

A practice that was continued quite late in the present century was that forest workers brought with them the food that they needed in the forest from their home village, even when the working site was far from home, or

they bought it at the farms or in the shops of the outlying villages which were nearest to the working site. The food was prepared by themselves. When their dwellings were improved, the forest workers began before long to employ female cooks, and gradually the employers started to supply forest working sites with food. The use of potatoes and roots at forest working sites became more common in the 1930s. Cooked vegetables appeared on the forest workers' table only after the Second World War, and this was a result of the improved vocational training of the cooks.

**Sivu Euroopan putkilokasvien kartaston uudesta niteestä:
(sivun koko n. 22 x 28 cm)**

80

Salsola kali L. — Map 591.

Salsola aptera Iljin; *S. pestifer* A. Nelson; *S. pontica* Iljin; *S. praecox* Litv.; *S. ruthenica* Iljin; *S. tragus* L.

Notes. Established alien in He (the status not defined in Fl. Eur.). Rs(W) mapped according to Fl. URSR 1952: 386, 387 (as *S. ruthenica* and *S. tragus*). The data available do not allow separate mapping of the subspecies.

Total range. H. Walter, Einführung in die Phytologie III(2): 187 (1954); Hegi 1961: 744; MJW 1965: map 135c; F. Fukarek, Natur Naturschutz Mecklenburg 5: 169 (1967).

S. kali subsp. kali

Notes. »Coasts of Europe, northwards to 63°30' N.» (Fl. Eur.).

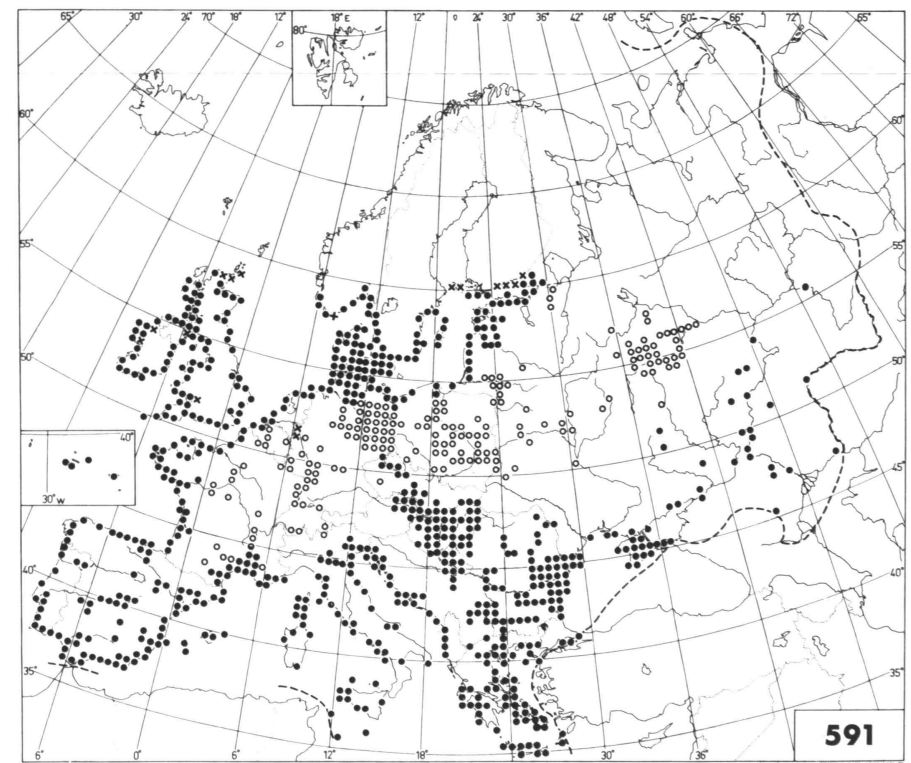
S. kali subsp. tragus (L.) Nyman

Notes. »Coasts of S. Europe» (Fl. Eur.).

S. kali subsp. ruthenica (Iljin) Soó

Incl. *Salsola pestifer* A. Nelson

Notes. »Throughout the range of the species, but often only casual in the north» (Fl. Eur.).

Salsola kali

ATLAS FLORAE EUROPAEAE

Euroopan putkilokasvien levinneisyyskartasto

Toimittaneet JAAKKO JALAS ja JUHA SUOMINEN useiden eurooppalaisten kasvitieteilijäin avustamana.

Kartastoa julkaisee Euroopan putkilokasvikartoituksen toimikunta ja Suomen Biologian Seura Vanamo.

Euroopan putkilokasvien kartasto esittää valmistuttuaan kaikkien eurooppalaisten lajien ja alalajien levinneisyyden.

Kartoituksen pohjana on 50 x 50 km:n ruudukko; kaikkiaan ruutuja on noin 4 400.

Karttoihin liittyvissä englanninkielisissä teksteissä on kasvin nimen tärkeimmät synonyymit, lähdeviitteitä ja taksonomisia kommentteja, tärkeitä lisäyksiä ja korjauksia Flora Europaeen tietoihin.

Tiedot on koottu eri maissa työskentelevien kasvitieteilijöiden yhteistyönä.

Euroopan putkilokasvien kartastosta on ilmestynyt viisi osaa:

Osa 1. Sanikkaiset (Psilotaceae — Azollaceae). 121 s, 3 + 150 karttaa + liitteenä pohjakartta. 1972. Hinta 107 mk.

Osa 2. Paljassiemeniset (Pinaceae — Ephedraceae). 40 sivua, 50 karttaa, 1973. Hinta 43 mk.

Osa 3. mm. paju- ja koivukasvit (Salicaceae — Balanophoraceae). 128 s, 1 + 183 karttaa, 1976. Hinta 128 mk.

Osa 4. Tatarkasvit (Polygonaceae). 71 s, 95 karttaa, 1979. Hinta 87,30 mk.

Osa 5. mm. savikkakasvit (Chenopodiaceae — Basellaceae). 119 s, 190 karttaa, 1980. Hinta 166,20 mk.

Valmisteilla osat 6 ja 7, kohokkikasvit (Caryophyllaceae).

Suomen Biologian Seura Vanamon jäsenille myönnetään 40 % alennus.

Tilaan Euroopan putkilokasvien kartaston
(Atlas Florae Europaeae)

Osa 1 kpl
Osa 2 kpl
Osa 3 kpl
Osa 4 kpl
Osa 5 kpl

Merkitse rasti, jos haluat tilata myös myöhemmin ilmestyvät osat.

Nimi: _____

Osoite: _____

Allekirjoitus

Akateeminen Kirjakauppa
Keskuskatu 1
00100 HELSINKI 10